

RIIGIKOGU

IV koosseis.

V istungjärk.

105. koosolek.

9. detsembril 1930.

Sisu:

1. Päevakorra täiendamine ja muutmine.
2. Komisjonide täiendavad valimised.
3. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse muutmise seadus — redaktsioon.
4. Meresadamate rahvusvahelise korra kohta käiva konventsiooni, statuudi ja allakirjutamisprotokolli kinnitamise seadus — I lugemisel.
5. Linnade administratiiv-piirides asuvate maade kasutamise lepingute pikendamise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
6. Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse muutmise seadus nr. 2 — I lugemisel.
7. Omavalitsuste ja üldkasulikkude organisatsioonide maaga varustamise seadus — I lugemisel.
8. Raudteede seadus — III lugemisel.
9. Põllumajandusliku kutsehariduse korraldamise seadus — II lugemisel.
10. Läbirääkimised Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma erakorralise teadaande puhul Diskonto Panga pankrottijäämisega ühenduses olevate küsimuste kohta.
11. Diskonto Panga ja riiklikkude pankade vahekorra selgitamise erikomisjoni valimine.

Koosoleku avab esimene abiesimees **M. Martna** kell 17.16 min.

Sekretäri kohal sekretär **A. Schulbach**.

1. Päevakorra täiendamine ja muutmine.

J. Loosalu' (as) ettepanekul täiendatakse päevakorda 1. punktiga — komisjonide täiendavad valimised; Majanduseminister J. Zimmermann'i ettepanekul paigutatakse 2. punkt — läbirääkimised Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma erakorralise teadaande puhul Diskonto Panga pankrottijäämisega ühenduses olevate küsimuste kohta — pärast 7. punkti.

2. Komisjonide täiendavad valimised.

Valitakse:

rahaasjanduse komisjoni A. Schulbach'i asemele K. Baars (töer);

rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu K. Baars'i asemele A. Schulbach (töer);

Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse väljatöötamise erikomisjoni R. Penno asemele G. Lorenz (as).

3. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse muutmise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Freiberg.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

4. Meresadamate rahvusvahelise korra kohta käiva konventsiooni, statuudi ja allakirjutamisprotokolli kinnitamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja A. Kapp: Meresadamate rahvusvahelise korra kohta käiva konventsiooni kinnitamise seaduse ülesandeks on ratifitseerida meresadamate rahvusvahelise korra kohta käiva konventsiooni, statuudi ja allakirjutamisprotokolli, millele 1923. a. Genfis alla kirjutasiid 25 riigi esindajad, muude seas ka Eesti. Selle konventsiooniga, niisama nagu raudteekonventsiooniga, tahetakse kindlustada rahulepingutes ja Rahvasteliidu põhikirjas ettenähtud liikumisvabadust. Eriti käesoleva meresadamate konventsiooni põhimõtteks on võimaldada sadamate kasutamist kõigi riikide väliskaubanduse mere-laevadele samadel alustel. Meresadamateks loetakse ka neid sisevete-sadamaid, mis kanalite kaudu merega ühendatud ja kuhu merelaevad ligi pääsevad. Ei kuulu konventsiooni alla rannasõidu- ja kalasadamad ja nende vahel liikuvad kalalaevad. Et Eesti siseveed on merest eraldatud loomulikkude takistustega, siis ei ole ükski sisevete-sadam Eestis selle konventsiooniga seotud.

Konventsioon jätab igale riigile vaba käe ta seesmises sadamate organisatsioonis, ei kitsenda näiteks sadamate administratsiooni tegevusevabadust laevade pukseerimise, lootsimise ja muis korraldustes. Niisama iga riik võib oma väljarändajate veoks määratud laevadele eesõigusi anda. Kuid sellest tuleb enne konventsiooni allakirjutamist ehk ratifitseerimist teatada.

Eesti ei huvitu sellest, vähese väljarändamise tõttu ei ole tal niisuguseks reservatsiooniks põhjust.

Erisoodustused, mis üks riik mõnele teisele riigile sadamate kasutamise alal transiidi mõttes on andnud, jäävad maksmata, kui nad konventsiooni põhimõtte vastu ei käi. Edasi. Tervishoiu ja julgeoleku põhjustel võib siiski iga riik tarbekorral reisijaid ja kaupa kas oma piiridest mitte läbi lasta ehk aga nende kohta ettevaatusabinõusid tarvitusele võtta.

Konventsiooni 15-da artikli kohta on Eesti esindaja lõpp-protokollis jäänud isearvamisele ja ei ole vastutust selle punkti täitmise kohta mitte arvanud enese peale võtta võima. Statuudi 15. artiklis on nimelt konventsioonis olevatele riikidele ette nähtud kohustus, sundida mittelepinguosalist riiki, kellele mõni eesõigus on antud, näiteks transiidi alal, arvestama konventsiooni eeskirju lepinguosaliste riikide laevade käitlemisel, see on Eestile kui väikelele riigile arusaadavalt võimata või raske teostada ja sellest seletatav Eesti esindaja reservatsioon selle nõudmise suhtes. Konventsiooniga ühinenud riikide vahel tõusvate lahkarvamiste lahendamiseks on jätud kolm võimalust, kas pöörduda Rahvasteliidu ühenduste ja nõuandva komisjoni poole, või korraldada vahekohut, või pöörduda alalise rahvusvahelise kohtukoja poole.

Konventsioon astus jõusse pärast seda, kui ta 5 allakirjutanud riigi poolt oli ratifitseeritud. See sündis 26. juulil 1926. aastal. Praegu, see on oktoobril 1930, on juba 19 riiki konventsiooni ja statuudi ratifitseerimise läbi konventsiooniga lõplikult ühinenud. Neist riikidest on nimetamisväärsamad Briti ja Saksa riik. Konventsioon astus jõusse 90 päeva pärast 5 ratifikatsiooni akti saabumist Rahvasteliidu peasekretäri kätte, kelle kaudu seda teistele allakirjutajatele teada antakse. Iga konventsiooni osalise kohta hakkab konventsioon maksma 90 päeva pärast ratifikatsiooni akti või ühinemisteedaande kättesaamist. Pärast konventsiooni ratifitseerimist võib igal ajal $\frac{1}{3}$ lepinguosalisi riike nõuda konventsiooni revideerimist ja pärast 5 aasta möödumist võib ükskõik milline osaline konventsiooni üles öelda. See sünnib Rahvasteliidu peasekretärile adresseeritud kirjaliku teadaandega. Ülesütlemine hakkab maksma 1 aasta pärast teate kättesaamist. Ta on maksev ainult selle riigi kohta, kes oma väljaastumisest teatas.

Konventsioon on täiesti kokkukõlas Eestis maksva korraga mereväliskaubandu-

se alal. Ka Teedeministeerium pooldab konventsiooni maksmapanekut.

Rahaasjanduse komisjon, ühinedes valitsuse seletuskirjas toodud motiividega, esitab eelnõu muutmatult Riigikogule kinnitamiseks.

Rahaasjanduse komisjoni nimel panen ette,

see seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

5. Linnade administratiiv-piirides asuvate maade kasutamise lepingute pikendamise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Jõeäär: 1928. aastal võttis maakomisjon vastu seaduseelnõu, mille pealkirjaks oli võõra maa peal asuvate elamute seadus. Selle seadusega kavatseti tunnustada sellekohase palve põhjal ehitaja omanduseks kõik võõra maa peale ehitatud eluhoonete all olevad maad, ükskõik kas need asuvad alevites, alevikkudes või linnades. See seaduseelnõu tuli üldkomisjoni seisukoha võtmiseks, ja üldkomisjon lahutas selle seaduseelnõu kaheks iseseisvaks seaduseks, leides, et see põhimõte võiks olla vastuvõetav alevites ja alevikkude piirkonnas asuvate rendimaade korraldamisel, kuid linnade kohta ei leitud võimalikuks seda seadust laiendada, ja üldkomisjon, nagu seaduseelnõu seletuskirjast näha, töötas välja teise seaduseelnõu, mille pealkirjaks võeti Linnade administratiiv-piirides asuvate maade kasutamise lepingute pikendamise seadus. Selle seaduseelnõu seletuskirjas üldkomisjon toonitab, et tema ei leia soovitavaks laiendada võõra maa peal asuvate elamute seaduseelnõu ka linnade administratiiv-piirides asuvate maade kasutajate peale ja on arvamisel, et vahekorrad linnades tulevad lahendada edaspidi hoonestamise seaduse alusel. Kuna aga selle seaduse vastuvõtmine sel ajal oli tuleviku küsimus, leidis üldkomisjon tarviliku maksma panna ajutise seaduseelnõu majaomanikkude kaitseks, mis kõrvaldab võimaluse neid välja tõsta, samuti ka nende maade renti ülemäära kõrgeks tõsta. See seaduseelnõu sai Riigikogu poolt vastu võetud, sai seaduseks, kuid tema maksvus on piiratud tähtajaga, nimelt lõpeb selle seaduse maksvus 1. jaanuaril 1931. a. Üldkomisjon oli omalajal arvamisel, et vahepeal selle aasta jooksul saab hoonestamise seadus vastu võetud, ja seega langeks tarvidus ajutise seaduse järele ära. Hoones-

tamise seadus ei ole aga veel vastu võetud, ja kuna see vastu võetakse, seda praegu keegi öelda ei tea, ja et mitte asetada linnades eramaa peal asuvaid majaomanikke säärasesse seisukorda, et nad oma majad peaksid koha pealt ära viima, on tarvis praegumaksva seaduse kestust pikendada. Minu poolt esitatud eelnõu järgi pikendatakse selle seaduse maksvuse tähtaega kuni 1. jaanuarini 1936. a. Kui vahepeal hoonestamise seadus vastu võetakse, siis on loomulik, et käesolev seadus oma maksvuse kaotab. Kuid et vaja ei oleks iga aasta tagant tulla pikendamise seadusega, siis on siin ette nähtud pikem tähtaeg.

Üldkomisjon ühines selle seaduseelnõu esitaja motiividega. Mingeid muudatusi vastu ei võetud. Siinjuures pean tähendama, et maksma jäävad seaduse §§ 2 ja 3 muutmatult. § 2 räägib: „Kui maaomanik ja maakasutaja ei saavuta kokkulepet kasutamistasu suuruse kohta, määrab selle ühe asjaosalise poolt alustatud nõudmisel kohus oma äranägemise järgi.“ Nii et siin on ka maaomanikkude huvid kaitstud.

Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

6. Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse muutmise seadus nr. 2 — I lugemisel.

Maakomisjoni aruandja A. Saar: Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse § 16 p. 2 kohaselt läheb linnadele ja alevitele riigimaade tagavarast antud varade tarvitamisest ja võõrandamisest saadud summaadest 35% linna või alevi korteriolude parandamiseks. Sel ajal, kui seadus vastu võeti, oli meil ka teravamal kujul, iseäranis Tallinnas korterikriis, sellega on seletatav selle punkti sissevõtmine. Kuid tegelikus elus on osutunud seisukord teistsuguseks, korterikriis on oma pinevuse kaotanud, ja peale selle on meil terve rida uusi linnu, alevide, kus üldse korteripuudust ei tunta, korterid seisavad tühjad. Seda arvesse võttes on Vabariigi Valitsus esitanud seaduseelnõu, mille järgi kitsendav punkt muudetakse selles mõttes, et antakse võimalus p. 2. järgi raha ka muuks otstarbeks, linna üldkasulikkudeks tarbeks ja heakäekäigu tõstmiseks ära kasutada.

Maakomisjon, seda küsimust arutades, leidis ettepaneku kohase olema ja omalt poolt toetab selle seaduse muutmist. Nii

et selle seaduse § 16. p. 2. lisatakse juurde: ja heakorra tõstmiseks. Uued linnad iseäranis tarvitavad kanalisatsiooniks, valgustuseks, tänavate-sillutamiseks ja muuks otstarbeks summasid, milleks eriti sissetulekuid ei ole, seepärast on täiesti otstarbekohane, et neil võimalus oleks oma äranägemise järgi neid summasid kasutada. Maakomisjoni nimel teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

7. Omavalitsuste ja üldkasulikkude organisatsioonide maaga varustamise seadus — I lugemisel.

Maa- ja omavalitsuse komisjoni aruandja A. Saar: Linnade ja alevite maaga varustamise seadusega — RT 113 — 1927 — lahendati linnade ja alevite administratiiv-piirides maade tarvitamise küsimus. Kuid lahendamata on jäänud maa- ja vallaomavalitsuste maade küsimus, mis asuvad väljaspool linnade ja alevite administratiiv-piire. Neid maid on võrdlemisi suurel arvul, üle 27.000 hektaari, sellest on algkoolide tarvitada üle 10.000 ha, osa mitmesugusteks muudeks otstarveteks, s. o. omavalitsuste ülesannete täitmiseks, mis juba seadusega nende peale pandud. Peale selle kohustused, mida rahva heakäekäigu eest hoolitsemine omavalitsustelt nõuab. Selle seaduse puudus on andnud end teravalt tunda omavalitsuste maade korraldamisel ja maareformi teostamise lõpliku korraldamise juures. On maid, mille tarvitamine seadusega lahendamata, on määramata, missugusel määral ja missugusel viisil need omavalitsusele kasutada antakse. Sellest seisukohast välja minnes on Vabariigi Valitsus seaduseelnõu välja töötanud ja selle esitanud maakomisjonile. Maakomisjon ja hiljem ka omavalitsuse komisjon, nii ka Vabariigi Valitsus on selle seaduse kokkuseadmise juures välja läinud seisukohast, et ühised põhimõtted ja ühised sihtjooned oleksid maksvad linnade, alevite, valla- ja maaomavalitsuste maaga varustamise juures. Selle järgi antakse need maad omavalitsustele tasuta teatud ülesannete täitmiseks. Selle seaduse arutamise juures esiteks maakomisjonis ja pärast omavalitsuse komisjonis tulid suuremad mõtete lahkuminekid kolme küsimuse juures: esimese küsimuse — omavalitsustele riiklikust maatagavarast maa-andmise normide juures. Üheltpoolt rõhutati, et normid peaksid sisse võetama. Komisjoni mõned liikmed arvasid, kui normid sees ei

ole, siis vast liiga ohtralt jagatakse omavalitsustele maid. Tehti normide kohta mitmesugused ettepanekud: ühed suuremad, teised väikesemad, kuid üksikasjalikult norme läbi arutades leidis omavalitsuse ja maakomisjon, nii kui see ka Vabariigi Valitsuse seisukoht oli, et normid mõjuvad tegelikus elus kitsendavalt, sest meie olud või elutingimused lähevad üksteisest lahku, ja kui seal on piiratud normid, siis võib tulla nähteid, kus väikesed maaraasukesed võivad üle jääda, kui need ületavad teatud normi, ei saa neid teatud asutustele ka mitte anda. Veel enam võib üle jääda maaraasukesi niisugusel juhul, kus algkoolid asuvad endises mõisa härrastemajas. Nende hoonete ümber on harilikult avar õuema ja park; kui määratakse teatud normid, siis igatahes võib tulla seisukord, et jäävad niisugused maad üle, mida kuskile võimalik panna ei ole, seepärast leiti otstarbekohane, jätta normid nimetamata.

Niisamasugune on lugu teiste asutustega, näiteks põllutöökoolidega. Meil on mitmesuguseid põllutöökooli, mitmesuguseid majapidamisi, kus kool on asutatud, ühed suuremate, teised väikesemate hoonetega. Kui maa-alad liiga väikesed on, siis tahes või tahtmata tuleb vastaval asutusel, kas omavalitsusel või riigil, kes teatud kooli või asutuse ülalpidaja, summasid juurde maksta, sest õppeotstarbeks on tarvilik asutuse ülalpidajal teatud arv masinaid ja muid õppevahendeid muretseda ja ametmehi pidada, et õpilasi õpetada nendega ümber käima ja töötama. Väikesel maa-alal seda ei saa teha. Samuti võtame hoonete korrashoiu. Kui maa-ala väike, siis asutuse korrashoid ja ülalpidamine on proportsionaalselt võttes palju kulukam.

Neid asjaolusid arvesse võttes leiti, et koolide suhtes ei ole otstarbekohane norme sisse seada ega normidega piirata. Peale koolide on asutused, nagu laste- ja vanadekodud, kus on määrajaks vanade ja laste arv. See, kuipalju neid kuskil on, oleneb ruumidest ja hoonetest, selle järgi on tarvilik kas suurem või väikesem maa-ala, et nende tööjõudu ära kasutada. Et meie üksikasjalikult seaduses üles lugeda ei saa, palju ühele või teisele, arvesse võttes kohalikke olusid, maad tarvis, ühinesid komisjonid valitsuse seisukohaga — jätta see vabaks. Kuid üldiselt leiti tarvilikuks ja toonitati pea kõigi komisjoni liikmete poolt, et omavalitsuste ametnikkudele ja kooliõpetajatele antud maa-alad ei tohi suured olla. See mõiste, kus kasutada olid palgamaad, ei vasta praeguseaja oludele, kus üle mindud rahapalgale. Peale selle

on kooliõpetajad koolitööga nii koormatud, et seal palju aega üle ei jää, et selle kõrval põllutööd võiksid teha. Seetõttu nad muutuvad halbadeks põllumeesteks ja ei või head eeskujuga oma ümbruskonnale pakuda.

Peeti soovitatavaks, et oleks varustatud aiamaaga, ja erijuhustel koolijuhataja võiks pidada lehma või hobuse. Need motiivid sooviti ka seletuskirja sisse võtta, et pärast seaduse käsitamisel selge oleks, mida komisjon on soovinud.

Teine küsimus, mille ümber suuremad vaidlused esile tulid, oli meie omavalitsuste maaga varustamise juures, kus tegemist ei ole otsekohe riigi maaga, sest meie vallaomavalitsused on ise endisel ajal maid omandanud ostu, kinkimise või mõnel muul teel. Iseäranis hulk maid on, mida omavalitsused on saanud teatud otstarbeks kinkimise teel. Seejuures on mõnes kohas eritingimused sisse pandud, kuid mõnel pool on need ka välja jäetud. Omavalitsustel puuduvad kinkimise või ka omandamise kohta, kus maa otsekohe nende nimele ei ole kinnistatud, vastavad tõestusedokumentid ja need puuduvad mitmesugustel põhjustel. Ühed kinkijad olid arvamisel, et kui tema on korra teatud otstarbeks maa andnud, ega siis keegi seda ära ei võta ja selleks ei ole tarvis erikinnistust. Nii on terve rida maaüksusi omavalitsuste kasutada olnud pikemat aega, ilma et neil selle kohta tõestusedokumente oleks.

Peale selle on ka neid juhte, kus omavalitsustele antud maa väärtus naturaalkohustusena ümbruskonna elanikkude vahel jagatud ja sellega kaudsel teel maa hind välja maksetud, kuid seisab nende nimele kinnistamata. Tehti komisjoni liikmete poolt ettepanek, võtta esimese paragrahvi juurde 3. lõige, millega kinnistatakse omavalitsuste nimele senistes piirides kõik maad, mis teatud otstarbeks omavalitsustele olid antud ja mida nad valdasid Maaseaduse maksmahakkamise ajal. Kuid sellele vaieldi vastu valitsuse esindajate poolt, et juba Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadusega ja selle seaduse elluviimise määrusega on see küsimus lahendatud, viimane ilmus Riigi Teatajas nr. 33 k. a. Nii et selle seaduse põhjal saavad tüliküsimused maade asjus, mis omavalitsustel on keskasutusega — ministeeriumiga — kõik lahendatud. Kui ka mõned protsessid edasi käivad, siis on see tingitud sellest, et vast omavalitsus ei ole jõudnud süveneda seaduse muutmisesse, ja seega lähevad endised protsessid edasi. Mi-

nisteeriumi poolt lubati ka see ringkirjaga teatavaks teha, ja loodetakse kindlasti, et tüliküsimused lahendatud saavad, ja et selle seaduse muutmise järele on võimalik lahendada kõiki omavalitsuste maade küsimusi, mis seni lahendamata. Peale selle arvati, et kolmanda lõike juurdevõtmine, mis ka seletuskirjas ära toodud, vast kitsendab veel omavalitsuste õigusi, nimeist selles mõttes, et seal on öeldud: mis praegu nende valdamisel on, kuid vahepeal olid nad sunnitud Põllutöoministeeriumiga rendilepinguid sõlmima, ja sellega kaotas valdus oma mõtte. Järelikult ei ole neil enam õigust nende maade peale, millega neil praegu Vabariigi Valitsusega — Põllutöoministeeriumiga — rendivahekord on. Muidugi oleks võidud seda täiendusega parandada, kuid üldiselt jõuti arvamisele, et Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse ja selle seaduse elluviimise määruse põhjal on vallaomavalitsuste maade küsimusi täies ulatuses võimalik lahendada, seepärast loobus komisjon kolmanda lõike sissevõtmisest.

Kolmas küsimus, mis tõi suuremaid lahukuminekuid, mille üle suuremad vaidlused tekkisid ja mida esialgses valitsuse kavas ei olnud, oli üldkasulikkude organisatsioonide maaga varustamine. Neid meil üle riigi ei ole palju, ja valitsusel on olnud kava, nende kohta eriseadus välja anda. Komisjonis arvati, et eriseaduse väljaandmine nende maade lahendamiseks oleks suurem tüli ja suurem töö, kui sellele samale seadusele — omavalitsuste maaga varustamise seadusele — võtta üks paragrahv juurde. Nii saaks küsimus korraga lahendatud ja seda enam, et meil on maade lõplik ümberkorraldamine käsil. Seepärast on tarvilik, et kõik, nii omavalitsuste kui ka eraseltside ja organisatsioonide maadeküsimused saaksid lahendatud. Komisjoni sei-

P. Schütz (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Selle seaduse arutamise käik Riigikogu komisjonides annab veel kord kujuka pildi sellest, kuidas praegusel valitsusel puudub seaduseandluses igasugune kindel siht ja töökava. Tarvitseb ainult ühel või teisel poliitilisel rühmitusel, kellest valitsuse edasipüsimine ripub, mõnesuguse nõudmisega esile tulla, kui kohe valitsus selle omaks võtab. Olge head, oleme nõus kõigeaga, ärge ainult Jumala pärast valitsust kukutage. See seadus ei ole oma iseloomult küll sarnane, mis oleks võinud valitsuse kukutada, aga meie näeme ka selle seaduse käigu juures, et valitsus on nõus lubama tema poolt esitatud seadusele isegi uue sisu anda, et aga kodurahu alles hoida. Valitsuse poolt esitatud seadus kandis pealkirja omavalitsuste maaga varustamise seadus. Nüüd aga näeme, et see seadus kannab juba pealkirja omavalitsuste ja üldkasulikkude organisatsioonide maaga varustamise seadus.

Seadus on võtnud endale palju laiema ulatuse, kui see esialgses valitsuse kavatsuses oli, ja seda seepärast, et maakomisjon on pookinud temale uue paragrahvi juurde, millega tahetakse anda Vabariigi Valitsusele väga laialdased volitused, varustada maaga igasuguseid organisatsioone ja isegi usuühinguid, ja kohe võttis valitsus selle paragrahvi omaks, kuigi see ta esitatud eelnõus puudus. Mis puutub sisuliselt juurdepoogitud § 7., siis ei saa ju selle vastu midagi olla, kui valitsusele õigus antaks hariduslikkudele ja üldkasulikkudele organisatsioonidele maad anda. On ju saanud maad isikud, kes ise ei mõtlegi seda harida, vaid kes sellega hangeldavad, miks peaksime keelama hariduslikkudele ja üldkasulikkudele organisatsioonidele maad. Aga millega meie rühm ei saa päri olla on see, et selle seaduse hõlmas all tahetakse

mus lõplikult otsustatud sai. Ja kui see küsimus nüüd uuesti kunstlikult teise seaduse hõlma all on päevakorrale kistud, siis annab see veel kord tõendust sellest, et teatud ringkonnad tahavad ära kasutada juhus, kus meil valitsus on, kes igasuguste demagoogilistele nõudmistele kergesti järele annab. Miks siis mitte nõuda, kui teised nõuavad ja saavad. Kiriku esindajad arvavad, et kui juba riigi hüvede jagamine on, miks siis meiegi peame ilma jääma.

Meid trööstiti komisjonis sellega. et see küsimus ei ole nii laiaulatuslik, et selle pärast maksaks suurt lärmi lüüa, tegemist on vaid paarisaja hektaariga.

Seaduses eneses aga ei leia meie mingit normi, kuipalju sedapuhku tahetakse kogudustele maad anda, vaid valitsusele on täiesti vabad käed jäetud, ja mitte miski asi ei takista valitsust, kui selleks soodne juhus trehvab olema, paarisaja asemele paar tuhat andmast. Ei saa siinjuures alla kriipsutamata jätta, et kui asunikude esindajad komisjonis nõudsid, et õpetajate palgamaade suhtes saaksid seadusega normid kindlaks määratud, siis kirikutele antavate maade suhtes ei pidanud nad normidega piiramist üldse tarvilikuks. Kuna meil riigi maatagavarad juba lõpukorral, maapuudus aga kaugeltki oma teravust veel kaotanud ei ole, viimasel ajal aga juurdelõigete küsimus eriti teraval kujul päevakorrale kerkinud, siis arvame meie, et kui maareformi teostamisel vigu tehtud, siis tuleks neid vigu parandada niipalju kui see veel võimalik on seega, et veel viimased riigi maatagavarad võimalikult otstarbekohaselt ära kasutataks elujõuetutele väikekohtadele juurdelõigete andmiseks ja uute mõisatöölise- ning eluasemekohtade loomiseks.

Ja seepärast teen mina selle seaduse II lugemisel ettepaneku, § 7. välja jätta sõnad: „ning usuühingutele“, nii nagu see omavalitsuse komisjonis ka variandina vastu võeti. Ja ma loodan, et asunikud minu ettepanekut toetavad, kuna nemad on juurdelõigete saamise küsimuse enestele valitsuses olemasolu küsimuseks teinud. Kui minu ettepanek vastu võetakse, siis avaneb seega võimalus nii mõndagi väikekohta elujõuliseks muuta. (R. Kuris, as: Härra Schütz, kas Teie juurdelõigete küsimust mujal ka toetate?) Igalpool toetan väikekohtadele juurdelõigete andmist.

Aruandja A. Saar (lõpusõna): Härra Schütz'i väite üle, et kirik ei ole üldkasulik ja teda ei saa selle paragrahvi alla võtta, olid komisjonis vaidlused. Seal ette toodud asjaoludel, kus kirik üldkasulikke ülesandeid täidab, nagu vanade, vaeste ja

laste eest hoolitsemine, võib teda ka üldkasulikuks lugeda. Üldsoov ja tahe on, et ta ikka rohkem ja rohkem neid ülesandeid enda peale võtaks ja sellega rohkem rahvakirikuks muutuks. Neid maid, millest jutt, on umbes 240 hektaari. Siin on luteriusu kogudusi, kes enne teotsesid abikirikutena ja nüüd hiljem on uue seaduse põhjal muutunud iseseisvateks kogudusteks, ja mõned apostliku õigeusu kogudused. On ka loomulik, et nad vastavalt maad saaksid, see on muidugi sel juhtumisel, kui maad olemas, ja kus kas endine köstrikoht või riigimaast kasutada antud.

Komisjonis kardeti, et võib-olla ehk edaspidi tuleb palju iseseisvaid kogudusi juurde ja hakkavad kõik maad nõudma. Kuid seal rõhutati, et see on mõeldav ainult nende koguduste kohta, kes nüüd juba iseseisvalt teotsevad, ja peale selle on seitsmendas paragrahvis öeldud, et Vabariigi Valitsusel on õigus anda, aga ta ei ole kohustatud andma. Seega langeb see kartus ära. Maakomisjoni nimel ei saa ma ühineda härra Schütz'i ettepanekuga ja teen ettepaneku, seaduseelnõu esitatud kujul I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

8. Raudteede seadus — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja O. Kask.

Üldkomisjoni kaasaruandja J. Holberg.

I osa II—IV peatükk, II osa I—III peatükk, III osa I—IV peatükk ja IV osa — §§ 19—178 — võetakse vastu.

Seaduseelnõu terve sisu võetakse vastu korraga.

Juhataja: Järgmine päevakorrapunkt on: läbirääkimised Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma erakorralise teadaande puhul Diskonto Panga pankrottijäämisega ühenduses olevate küsimuste kohta. Härra Majanduseminister Zimmermann soovib selle päevakorrapunkti juures sõna võtta. Et härra ministrit praegu siin ei ole, siis jääb see päevakorrapunkt vahele.

9. Põllumajandusliku kutsehariduse korraldamise seadus — II lugemisel.

Haridusekomisjoni aruandja A. Sõster.

Juhataja: Selle seaduseelnõu aruta-

misel loobun teksti ettekandmisest. Kas ollakse sellega nõus? (Hüüded: Jah!)
Pealkiri võetakse vastu.

(§ 1.)

A. Hermann (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Põllumajandusliku kutsehariduse korraldamise seaduse § 1 näeb ette, et põllumajandusliku kutsehariduse levitamise otstarbel võib asutada sihtkapitale Põllutööministri poolt kinnitatud põhikirja alusel. Tähendatud põhikiri kuulub kinnitamisele, nagu öeldud, Põllutööministri poolt ja seda seepärast, et põllumajanduslik kutseharidus on mõeldud anda Põllutööministeeriumi alluvusse. Juba seaduseelnõu I lugemisel tähendasin, et ei ole küllalt otstarbekohane alluvustada põllumajanduslikke kutsekoole Põllutööministeeriumile, väidan seda ka täna ja teen seda järgmistel põhjustel. Esiteks osa koolide alluvustamine Põllutööministeeriumile riiks meie haridusepoliitika ühtlust, pealegi ilma mõjuva põhjuseta. Põhjused, mis siin ette tuuakse, nimelt, et hariduseministeerium on eluvõõras ning ei suuda küllaldaselt põllumajanduslikku kutseharidust korraldada, ja et põllutöökoolide juures on mõisad, mille järelevalve hariduseministeeriumil raske, ei ole küllalt põhjendatud. Kui hariduseministeerium ei suudaks küllaldaselt korraldada põllumajanduslikku kutseharidust, siis neilsamadel põhjustel ei suudaks ta korraldada ka kutseharidust üldse; ja kuigi ta eluvõõras oleks, siis ei saa sellest veel järeldada, et kutsehariduse korraldamine tuleb hariduseministeeriumist eraldada, vaid hariduseministeerium tuleks sarnasel korral ümber korraldada, et ta eluvõõras ei oleks. Mis puutub mõisadesse, siis on väga kahtlane, kui otstarbekohane on, et põllutöökoolide juures on suured mõisad, mis ulatavad sadadesse hektaaridesse. Kui vaadata, kuidas suhtub põllutöökoolidesse põllupidaja, siis näeme, et põllupidaja ei poolda neid koole ja ei poolda just seepärast, et põllutöökoolides on mõisad ning õpetatakse suurmaapidamist. Põllumehed seletavad, et põllutöökoolidesse saata oma poegi on halb; seal õpivad nad suurmaapidamist, ja kui tulevad koju, tallu, mis asub sageli kuskil sooveerel, siis ei oska nad siin põldu harida. Põllutöökoolides õpitakse kündma traktoriga, külvama masinaga, kodus tuleb aga kända hobuse ning sahaga ja külvata käsi. — Seetõttu on põllumees põllutöökoolide suhtes asunud eifavale seisukohale. (M. Martinson, põl: Mitte seepärast, vaid seepärast, et need koolid on ise hal-

vasti korraldatud. — J. Soots, põl: Ärge ajage tühja juttu.) Need koolid on halvasti korraldatud. (J. Soots, põl: Teie vaadake, meil on mõnesse kooli nii suur tung, et ei suuda niipalju vastu võtta, aga teise kooli tungi ei ole. Millega Teie seda seletate?) See näitab, nagu siin tähendati, et koolid on halvasti korraldatud; ja see näitab ka, et korraldaja, Põllutööministeerium, ei ole suutnud järelikult neid koole korraldada. Seega etteheide, nagu oleks hariduseministeerium eluvõõras, langeb Põllutööministeeriumile. Ei leia küllalt põhjusi selleks, et hariduseministeeriumist põllumajanduslikke kutsekoole eraldada ja alluvustada Põllutööministeeriumile. (J. Soots, põl: Seal on.) See tähendab, eraldamist seadusega kindlaks määrata, — praegu on küsimus kaalumisel. Teisest küljest ei ole eraldamine soovitatav seepärast, et killustab põllumajandusliku hariduse enese. Osa koole, mis õpetab põllumajandust, allub hariduseministeeriumile, teine osa samadest koolidest Põllutööministeeriumile. (J. Soots, põl: Ei, need, mis hariduseministeeriumi all, ega need ei õpeta põllumajandust, vaid tutvustavad ainult.) See killustamine ei ole lubatav. Aga et need koolid tõepoolest põllumajandust õpetavad, seda võiksim näha õppekavadest. Ma loeksin siin ette mõned pealkirjad täiendusekoolide õppekavadest. Võtame esiteks maa: „Muld ja selle tähtsus maa-majanduslikust seisukohast. Mullateaduslikult tähtsamad — a) Mineraalid. b) Kivimed. c) Huumuse moodustumine, omadused ja tähtsus. Kliima mõju mulla arenemisse ja mulla tüübid. Mulla harimise tähtsus ja ülesanded: Künd; ader, selle ajalugu ja ülesanded mulla harimises; adra ehitus; atrade liigitus. Künniaja ülesanded ja tähtsus. Künni viisid ja ülesanded. Kultivaatorite ja äkete ülesanded ja tähtsus mulla harimistöodel.“

Edasi: „Metsakasvatus — üldine osa. Metsakasvatus — tegelik osa. Metsakaitse. Metsakasutus. Metsaarvestamine.

Taime kasvatus: Seeme ja külvimaterjal. Külvimaterjali alalhoid ja ettevalmistamine. Külv ja istutamine. Külvimasinad. Taimekasvu tegurid. Koristamise aeg ja viisid. Seemnekasvatuse põhijooned. Pärilikkuse ja sordiarenduse põhijooned. Taime keemiline koostis. Keemilised ühendid taimes. Kultuurtaimede nõuded toiteelementide suhtes ja viimaste sisaldus mullas. Sõnnik ja selle omadused. Sõnnik väetisena ja sõnniku tarvitamine. Mitmesugused kodused väetised. Mineraalväetiste tegelisest tarvitamisest j. n. e. Taimekaitse.

Taimehaigused ja kahjurid. Taimehaigusi põhjustavad mikroorganismid. Kahjulikud putukad. Mitmesugused kahjurid.“

Edasi: „Üksikud kultuurid. Kultuurtaimede jagunemine. Teraviljad. Kaunviljad. Mugultaimed. Juurviljad. Kiu- ja õlitaimed. Rohumaa- ja sookultuur ühes maaparanduse algmõistetega j. n. e.“

Edasi: „Seakasvatus“, terve rida peatükke. „Kanakasvatus. Kalkunikasvatus. Veelinnukasvatus. Linnukasvatuse saadused.“ Edasi on: „Loomatervishoid ja haigused; Piimandus. Aiandus ja mesindus j. n. e.“

Nii näeme, et siin ei ole mitte ainult tutvustamine, vaid kaunis põhjalik õpetamine, — ja need koolid alluvad hariduseministeeriumile. Aga veel on üks kool ja nimelt ülikooli põllumajanduseteaduskond, ja siin tõepoolest ei saa kuidagi viisi olla ainult „tutvustamine“, vaid on kahtlemata „õpetamine“. Ei saa aru, milleks põllumajanduslikku haridust killustada Põllutöö- ja hariduseministeeriumi vahel. On täiesti selge, need alad asja enda pärast tuleksid ühendada ühe ministeeriumi alla. Aga ühendada neid Põllutööministeeriumi alla oleks otstarbekohatu, sest, nagu ma juba möödunud korral kõnelesin, oleks see esimene samm meie hariduse täielikule killustamisele. — On loomulik seepärast, et põllumajanduslik haridus tuleb koondada ühe ministeeriumi kätte, ja et niisuguseks ministeeriumiks oleks hariduseministeerium.

Kuid veel on üks põhjus, miks peaksime koondama kõik koolid hariduseministeeriumi kätte, ja nimelt, et hariduse jagamine mitme ministeeriumi vahel on kulukas, — et hariduse korraldamine, kui see on mitme ministeeriumi käes, muutub väga kalliks. Kui vaadata, kas meie rahvas suudab praegusel silmapilgul niisugust koormat kanda, kui jälgida meie rahva kandejõu suurust, siis näeme, et see kandejõud muutub järjest väikesemaks ja on praegu väga väike. Vaadake neidsamu talundeid, kelle jaoks haridust korraldame, need talundid on raskustes, koormatud võlgadega, ja usun, et paljud talundid tuleksid läbi käia, enne kui sealt leiata mõne krooni sularaha. Küll on seal aga veksleid ja võlakirju, ja ei suudeta sagedasti võlaprotsentegi tasuda muidu, kui ollakse sunnitud müüma oma viimne rukkitaigavara. Samasugune kokkuvarisemine ja rahva kehvus on ka teistel aladel: ka tööstus variseb, inimesed jäävad tööta. Ja kui sellel raskel majanduslikul silmapilgul hakata põllumajandusliku haridusega laiutama, siis ei ole see otstarbekohane ja meie ei ole selleks ka kuidagi õigustatud.

Seepärast teen ma ettepaneku, seaduses vastavad parandused teha. Algan § 1-ga ning palun

sõna „Põllutööministri“ asemele võtta sõnad „Hariduse- ja sotsiaalministri“.

Th. Tallmeister (töer): Tööerakonna rühm toetab seda ettepanekut, mille praegu siin rkl. Hermann tegi. Täienduseks ettetoodud väidetele, mida meie ka üldiselt jagame, lubatagu mulle siin ehk veel mõnesugused arvud juurde lisada, mis mõne aja eest ühe haridusetegelase poolt ühes kohalikus päevalehes ette toodi, aga mida siiski maksab siin meelde tuletada, sest et need tõepoolest õige mõjuvalt seda seisukohta aitavad põhjendada. (A. K o r n e l l, as: Aga valitsuse seisukoht?) See ei ole minu arusaamise järgi mitte poliitiline küsimus, vaid puht-otstarbekohasuse küsimus, missuguse ministeeriumi alla koolid kuuluvad. Ma ei arva, et sellest välja võiks lugeda mingit vastolu valitsusega, kui meie otstarbekohasemaks peame haridusepoliitika ühtlustamiseks ja kokkuvõtmiseks põllutöökoole üle viia hariduseministeeriumi alla. — Selles lehenumbris olid trükitud mõned andmed riigikontrolli aruandest 1928./29. a., ja seal seisab muu seas, et sel kooliaastal oli meil Eestis 31 põllutöökoolis 1002 õpilast. Ja mõnes koolis tuli keskmiselt 8 õpilast iga õpetaja kohta. Oli koole, kus 3—5 õpetaja kohta oli 8—12 õpilast. Käesoleval kooliaastal olevat kuuldavasti õpilaste arv mõnes koolis veelgi langenud, nõnda näiteks Vigala põllutöökoolis, kus olevat ainult 4 õpilast. (O. G u s t a v s o n, stp: On ka koole, kus on 7 õpetajat ja 15 õpilast.) Nii väikese õpilaste arvu juures lähevad põllumajanduslikud koolid mitu korda kallimaks, kui ükskõik millised Hariduse- ja sotsiaalministeeriumile alluvad õppeasutused. Nõnda kulutas riik 1928./29. aastal kõigi põllumajanduslike koolide ülalpidamiseks 304.395 krooni, ja kuna Põllutööministeeriumi oma andmete järgi riigi summad moodustavad ainult 60% koolide kuludest, siis tõuseb nende koolide kulude üldsumma 1928./29. aastal 426.151 kroonini. Seega maksab üks põllumajandusliku kutsekooli õpilane keskmiselt 425 krooni aastas, (K. A s t, stp: Oi, oi, oi!) vähemates koolides aga veel märksa rohkem. Samal ajal — 1928./29. a. — kulutati ühe keskkooliõpilase kohta 162 krooni ja ühe algkooliõpilase kohta 81 krooni aastas.

Need arvud kõnelevad väga elavat keelt, ja mina arvan, et kui haridusepoliitika juh-

timine ühe ministeeriumi kätte läheks, siis oleks võimalik kindlasti ühtlustada ka sellelt seisukohalt kulude kokkuhoidu. Pealegi meil on teada, et hariduseministeeriumi alla kuuluvad mitmed põllumajanduse- ja täiendusekoolid, mis töötavad paralleelselt. See sunnib kulusid suurendama ja seisukorda riigile raskemaks tegema. Seepärast, kuna meie praegu elame kokkuhoiu tähe all, siis peaks ka sellega algust tegema, et ka siin katsutaks liigseid kulusid kõrvaldada ja seda saaks kätte kindlasti suuremal määral, kui ühest keskkohast haridusepoliitikat juhitakse. Ma ei taha hakata siin kordama, mis ette toodi üldise haridusepoliitika suuna kohta, mille ühtlustamine ka iseenesest on tarvilik, teatan ainult, et meie rühm seda ettepanekut toetab.

R. Penno (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Meie põllutöökoolid on võrdlemisi kallid asutused ning et üksikutel aladel on laiutatud, selles osas on rkl. Tallmeistril õigus. Aga see ei tähenda sugugi seda, et peaksime tegema niisuguse järelduse, nagu rkl. Tallmeister tegi. Igatahes kokkuhoidu saavutada võime nende koolide juures ka siis, kui need koolid kuuluvad Põllutöoministeeriumi alla, ilma et peaksime ütleva, et ainuke võimalus kulusid kokku hoida on nende koolide üleviimine Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi alla. Vaadake, üks suurem põhjus, mis pärast need koolid siiski Põllutöoministeeriumi alla peaksid kuuluma, on see, et nende koolide juures on majapidamised. Meie oleme üldiselt oma riigi nende asutuste valitsemise, kellel suuremad majapidamised, tunnustanud Põllutöoministeeriumi alla kuuluvaks. (O. Gustavson, stp: Teie ise vaidlesite suurmaapidamise vastu.) Kui ma räägin suurmaapidamise vastu, ega see ei tähenda veel, et meie põllutöökoolid võiksid olla ilma vastava maapidamiseta. (O. Gustavson, stp: Kas hariduseministeeriumi asutustel on majapidamisi või mitte?) Vaadake, see on see asi, et just hoolekandeaustiste majapidamisi on halvemini peetud, kui Põllutöoministeeriumile alluvaid majapidamisi. Kui meie tahame sama riigikontrolli aruannet käsitada, mis rkl. Tallmeistergi, siis näeme, et hoolekandeaustiste majapidamised on märksa halvemas seisukorras, kui Põllutöoministeeriumi alla kuuluvate riigimõisate ja teiste asutuste omad. Järelikult kui tahame majapidamisi parandada, siis ei saa viia neid üle niisuguse ministeeriumi alla, kellel selleks vastav aparaat puudub. Neid koole on suurel arvul ja nende majapidamisi on raske juhti-

da. Kui meie neid tahame üle viia hariduseministeeriumi alla, siis paratamata peab seal samu organeid looma, mis Põllutöoministeeriumis. Sellelt seisukohalt välja minnes peab küll meie üldise põllumajanduse poliitika juhtimine kuuluma ühte keskkohata, ning seepärast ei saa pidada õigeks, et koolid üle viiakse hariduseministeeriumi alla. Seejuures ütlen, et meie ei või sugugi unustada seda, et põllutöökoolide juures kokkutõmbamisi vaja on, sellest olen kõnele- nud ka I lugemisel. (O. Gustavson, stp: Oleme rääkinud, jääb sellega.) Mitte oleme rääkinud, jääb sellega, niisuguste kõnekäänudega ei saa välja tulla, kui tahetakse minu kõnet tähelepanelikult kuulata.

Igatahes põllutöökoolide hariduseministeeriumi alla viimine ei ole kokkuhoiu põhimõtete ega senise praksisega kokkukõlas.

A. Usai (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Leian ka, et koolide valitsemise ühtlustamine on tarvilik kokkuhoiu ja koolide tegevuse viljakuse seisukohast. Ei ole põhjust eraldada põllumajanduslikke koole teistest koolidest. Meie teada kuuluvad hariduseministeeriumi valitsuse alla igasugused koolid, — kaubanduse, tööstuse j. n. e. koolid. Kui aga välja minna sellest seisukohast, et põllutöökoolide tuleb valitada erilise seisukohast, siis peaksid ka teised koolid vastavate ministeeriumide vahel ära jaotatama.

Kui vaatame veneaegseid korraldusi, siis näeme, et igale ametkonnale kuulusid oma koolid. Kommertsikool kuulus rahaministeeriumile, Põllutöoministeeriumil olid omad koolid j. n. e., nii igal ametkonnal olid omad koolid. Kuid siin ei saa öelda, et see oleks otstarbekohasuse printsipiist välja minnes nii korraldatud, vaid see sündis ajalooliselt, kus ühed kui teised koolid võeti vastavate ametkondade valitsuse alla, kelle algatusel koolid olid avatud.

Arvestades seega, et meil on kujunenud kindel aparaat, kes on loonud oma järelevalve organid, on täiesti arusaadav, et ka põllumajandusekoolid peaksid kuuluma hariduseministeeriumi alla. (Vahel hüüa keskelt.) Sõjakool ei ole tõepoolest sõna õiges mõttes kool, see on eriosa sõjaväest, spetsiilosa. (K. Päts, põl: Üks suur tarkus küll, mis te ütlesite!) Pean alla kriiputama üht asja, et kutsekoolid suudavad edukalt töötada neil juhtudel, kui hästi on korraldatud üldharidus, olgu see algkooli- või keskkooliharidus. Kui koolid mitme ministeeriumi alla kuuluvad, siis ei tea üks ega teine ministeerium, mis teevad need

koolid. Seda tuleb võrdlemisi tihti ette. Ma olen kuulnud kaebusi, et algkoolides ei käsitata teatud aineid praktilisest seisukohast, nagu see oleks vajalik põllumajanduslikkudele koolidele. Kui need koolid oleksid ühe ministeeriumi käes, siis ta näeks, kuidas paremini, vastavalt majanduse-, tööstuse- ja teiste kutsekoolide nõuetele, tuleks üldhariduslikus koolis õpetust korraldada. Põllumajandusliku hariduse edu on tihedalt seotud üldharidusliku kooli tasapinna kõrgusega. Neil mail, kus on hästi korraldatud algharidus ja läbi lõõnud 7—8-aastane algkool, seal on võimalik asutada lühiajalisi põllumajandusekooli. Just meie põllutöökoolide puudus seisab selles, et kursused on pikaajalised, ja põl-luharijad ei suuda nii kaua lasta oma lapsi põllutöökoolides käia. Oleks aga meil paremini korraldatud üldhariduslik algkool, siis oleks võimalik lühendada põllutöökoolide kursust ja sel teel need koolid kättesaadavamaks teha rahvale. Kuid meil sünnib vastupidi. Hariduseministeerium lühendab avalikkude algkoolide kursust ja sellega ka nende koolide hariduslikku tasapinda. Vastavalt sellele tuleb pikendada põllumajanduslikkude koolide kursust, mis mitte soovitatav põllumajandusliku kutsehariduse kättesaadavuse seisukohast. Hariduse- ja sotsiaalministeerium ei hinda nähtavasti küllalt neid eitavaid tagajärgi, mis tema haridusepoliitikal kutsehariduse kohta. Seepärast oleks ilmtingimata soovitatav, et ühest kohast valitsetaks kõiki koole. Põllumajanduslikud koolid ei suuda lähemal ajal laiemate rahvakihtide keskele põllumajanduslikku haridust kanda ilma üldharidusliku kooli abita. Meil on praegu 33 põllutöökooli, milles umbes 1.000 õpilast. Kas arvate, et nende koolide kaudu lähemal ajal suudetakse küllalt intensiivselt levitada põllumajanduslikku haridust laiemate rahvakihtide keskel? (K. P ä t s, põl: Kui nad teise ministeeriumi alla lähevad, mis siis muutub?) See on kindel, et meie ei suuda seda teha ja põllumajanduslik kutseharidus jääb kättesaadavaks ainult rikkamatele ja suurematele põllumeestele, kuna väikesematele põllumeestele need koolid kättesaadavad ei ole juba oma liiga pika kursuse tõttu. Norras ja teistes maades, kus põllumajanduslik haridus kõrgel järjel, on see sündinud kindlas kontaktis üldharidusliku algkooliga, kus algkooli tasapinna tõstmisele on suurt tähelepanu pööratud. Haridusekomisjonis teatasid põlluministeeriumi esindajad, et ei saa vähendada põllumajanduslikkude koolide kursust seetõttu, et meie algkool omas enamuses on

5-aastane ja ei seisa küllalt kõrgel haridusliku tasapinna poolest. (V a h e l h ü ü e.)

Hariduseministeerium juhib oma poliitikat omast seisukohast, sageli mitte arvestades kutsehariduse eduga. Kutsekoolid lähevad välja omast seisukohast ja püüavad iseseisvalt saavutada sihte, kuna haridusepoliitika peaks koordineeritud olema, vastasel korral sünnib killunemine ja laialivalgumine. Rahvaharidust ei saa juhtida mitmesuguste printsiipide järgi ega mitmesuguste ametkondade kaudu. Teistes Euroopa riikides on tähelepanu juhitud üldhariduslikkudele koolidele põllumajandusliku hariduse levitamise suhtes. Võib öelda, et seal on täienduskool, võrreldes meiega, palju paremas seisukorras. Võtame näiteks Tšehhoslovakkia: seal töötab umbes 600 täienduskooli, kelle ülesandeks on ka põllumajandusliku hariduse levitamine. Sedasama võiks öelda Saksamaa kohta, kus üldhariduslikud ja täienduskoolid levitavad põllumajanduslikku haridust. Taani kohta võime meie sedasama öelda. Nii et üldiselt meie näeme, et teised riigid on rakendanud üldhariduslikud ja täienduskoolid põllumajandusliku hariduse levitamise teenistusse, ja see on täiesti õige seisukoht. Ka koolide valitsemise mõttes ei saa öelda, et igalpool oleks põllutöökoolide valitsemine ainult põllutööstusministeeriumi käes. Võtame Taani, kes on kõrgemas ulatuses põllumajanduslik riik, aga seal ometi põllutöökoolid alluvad ka hariduseministeeriumile. Kõrgemad koolid aga alluvad põllutööstusministeeriumile. Nähtavasti ei ole põllutöökoolide allumine Taanis hariduseministeeriumile seal põlluasjandusele kahju toonud, sest meie teame, kui hiilgaval järjel on Taanis põllumajandus. (K. P ä t s, põl: Just seepärast, et seal põllutöökoolid alluvad hariduseministeeriumile?! Ma ütlen, et nähtavasti ei ole see kahju teinud, ja võib pigemini tunnustada, et see on asjale eduks olnud. Kõik need põhjendused, mis ette toodud, et ainult Põllutööstusministeerium võib hästi valitseda põllutöökooli, ei ole põhjendatud ega pea kohta. Miks ei võiks siis üle tuua Põllutööstusministeeriumist hariduseministeeriumi vastavad ametnikud, kes seal asja juhiksid. Koolide valitsemise aparaat on meil hariduseministeeriumis olemas riigikoolivalituse näol. Võiks seda aparaati täiendada ühe koolinõunikuga põllutöökoolide tarvis, mis erilisi kulusid ei tekitaks. Küll oleks aga kasulik asjale, et instruktor-asjatundja aitaks põllumajanduslikku suunda anda ka neile täienduskoolidele ja -klassidele, mis

põllumajanduslikku haridust levitavad. See oleks erilisel kasulik põllumajanduslike teadmiste tõstmise mõttes laiemates rahvakihtides. Meil puuduvat hariduseministeeriumis asjatundjad põllumajanduse alal, ometi on hariduseministeeriumi käes väga palju koole, kes taotlevad samu sihte, mis põllutöökoolid. On kindlaks tehtud, et koolide avamisel valitseb parallelism. Võtame kodumajandusekoolid, mis on korraldatud Põllutööministeeriumi ja hariduseministeeriumi poolt. Paljud saadikud haridusekomisjonis näitasid, et niisugune parallelism on tekkinud kohal just seetõttu, et parem käsi ei tea, mis pahem teeb.

Kokkuhoiu ja koordineeritud haridusepolitika huvides peaks hääletama selle poolt, et põllutöökoolid alluksid hariduseministeeriumile.

O. Gustavson (stp): Rkl. Penno, kaitstes põllutöökoolide alluvust Põllutööministeeriumile, tõi ette ainult ühe väite oma seisukoha põhjendamiseks. Põllutööministeerium üksi võivat korralikult juhtida põllutöökoole. Ei ole selge, missugused majapidamised on korralikumad, kas need, mis kuuluvad Põllutööministeeriumi, või mõne teise ministeeriumi alla. Kui võtame neid majapidamisi, mis alluvad Põllutööministeeriumile ja hariduseministeeriumile, siis on raske öelda, missugused on paremini juhitud. Kahtlemata on mõlemais häid ja halbu majapidamisi.

Meie oleme aastate kestel kuulnud otse anekdootlikke asju, kui halvasti on juhitud majapidamist mõnes Põllutööministeeriumile alluvas põllutöökoolis. Vigala põllutöökoolis on asjad sarnased, et kohalikud maapidajad harilikult ütlevad: meie võime oma lapsi sinna saata ainult seda õppima, kuidas kohta mitte pidada.

Pollis olid asjad ka halvad, aga seejuures teame, et töö-hoolekandeministeeriumile alluvaist maamajapidamistest mitmed väga korralikud on, nagu näiteks riigi kurtummade kooli oma Porkunis. (Põllutööminister A. Kerem: Härra Gustavson, Teie tõite kaks majapidamist, aga need ei ole Põllutööministeeriumi valitseda.) Härra minister, ma rääkisin Polli põllutöökoolist ja see kuulub Põllutööministeeriumile. (Põllutööminister A. Kerem: Aga sellest ajast, kui see maavalitsuse käes oli!)

Nii siis: väide, nagu võiks Põllutööministeeriumi ainuüksi korralikult juhtida põllutöökoolide majapidamist, ei pea paika.

Asunikkude koondus pooldab, et põllutöökoolide majapidamised peaksid olema sääraseks nagu need, kuhu koolilõpetanud

kodanikud hiljem siirduvad põllutööle. See suguseid väikesi majapidamisi võidakse väga hästi juhtida ka siis, kui need alluvad Põllutööministeeriumile.

Küsimus ise ei ole uus. Minu teada on Riigikogus kord olnud juba arutamisel soovialvaid selle kohta, et põllutöökoolid viiakse Põllutööministeeriumi alla üle. Seejuures toonitati, et Põllutööministeerium kõigist oma lubadustest hoolimata ei ole tahtnud või suutnud oma koolipoliitikat koordineerida hariduseministeeriumi omaga. Meie teame, et terves reas maakondades on põllumajandusekoole, mis kuuluvad hariduseministeeriumile, ja nende kõrval jälle koolid, mis kuuluvad Põllutööministeeriumile. Lugupeetud Riigikogu liikmed, kas on Eesti Vabariik nõnda rikas, et ta võib endale sarnast luksust lubada? Mina arvan, et ta ei ole nõnda rikas. Kui aastate kestes, on töötatud luua kontakti kahe ministeeriumi vahel, ja kui neist töötustest ainult töötused jäänud, siis ei ole meil mingit põhjust oletada, et siit peale asi paraneks, ja need kaks ministeeriumi hakkaksid endivahel koordineeritult töötama.

Pange kõrvale kaks liiki koole. Üheltpoolt algkool, mille suhtes kevadel vastu võtsime kurja seaduse, ja teiselt poolt põllutöökoolid. Algkooli koondamise seaduse tagajärjel on Pärnumaal kool, kus ühele õpetajale allub 6 klassi. Kujutlege vaid: 8 minutit tunni kestel võib õpetaja pühendada igale klassile. Sealsamas on aga põllutöökool, kus olevat olnud mineval aastal 12 õpilase peale 7 õpetajat; nõnda siis vähem, kui kahe õpilase peale üks õpetaja.

Kui tahame tõepoolest rääkida kokkuhoiust, aga mitte kokkuhoidu tarvitada vaid ettekäändena selleks, et algkoole kokku kätkestada, siis peame sellest kokkuhoiust tegema tarvilikud järeldused ka põllutöökoolide suhtes. See ei ole tõsine kokkuhoid, kui sel ajal, kus algkoolid panna võimatusse tingimustesse, kus nad ei saa tööd teha ega nende peale langevaid ülesandeid täita, teise ministeeriumi alla kuuluvates koolides laiutatakse nii, nagu seda mõni suur ja rikas riik endale lubada ei või. (K. Päts, põl: Härra Gustavson, kus kohal see kool on, kus 7 õpetajat on?) Kui siingi tahetakse tõesti kokkuhoidu teostada, siis tulevad põllutöökoolid viia hariduseministeeriumi alla.

Kui meie sarnaselt talitame, et algkooli viimse võimaluseni kokku kätkestame, siis võtame ka põllutöökoolidel põhja jalge alt ära. Kui algkool on halb ja ei jaksa põllumehele anda head ettevalmistust, siis ei

jaksa ka kõige parem ja kallim põllutöökool oma ülesandeid täita. (K. Päts, põl: Ega see algkool Põllutöoministri käes ei ole.) Kokkuhoiu pärast on algkool tingimustes, kus ta enam korralikult töötada ei saa. (K. Pätsi, põl vahelhüüe.) Teie olete ka kaunis vana mees, härra Päts, ja ma arvan, et Teie ei julge tulla ütlema, et ühel algkoolil on võimalik tagajärjekalt töötada siis, kui 6 klassi on ühe õpetaja käes.

Põllutöominister A. Kerem: Austatud Riigikogu liikmed! Rkl. härra Gustavson tõi siin andmeid ette mõnesuguste koolide kohta, aga selle, kuidas nende koolide nimi ja kus nad asuvad, jättis ta nimetamata. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) Ma ei olnud kahjuks siin, kuid ma kuulen kõrvalt, et rkl. Tallmeister on kõnelenud, et Vigalas on 4 õpilast, see küll tõi ei ole. Vigalas on praegu üle 20 õpilase. (Vahelhüüe.) Mina ei saa sellega opereerida. Ma saan opereerida ainult nende andmetega, mis mulle ametlikult antakse. Härra Gustavson rääkis, et iga õpilase kohta tulla kuskil paar õpetajat, aga kui ma küsisin, missugune see kool on ja kus ta asub, siis vaikis härra Gustavson, ja seepärast ei hakka ma nende küsimuste peale vastama, millel iseenesest sisu ei ole.

Härra Gustavson rääkis veel sellest, et niipea kui kuskil on kas mõni majapidamis- või muu erikool hariduseministeeriumi poolt asutatud, siis asutatakse kõige lähemasse ümbrusse, teinekord pool või 1 kilomeeter eemale ka põllutöökool. Kui härra Gustavson ühe niisuguse juhu näitaks, kus kohal on asutatud põllutöökool või majapidamiskool, kui küsimus selles mõttes juba hariduseministeeriumi poolt korraldatud, ma tänaksin teda väga. Härra Gustavson, minul ei ole ühtki juhtu teada, et põllutöökool oleks seal asutatud, kus põllumajandusliku hariduse küsimus juba lahendatud. (O. Gustavson, stp: Lugege oma kavad läbi ja lugege, kuidas Hummulis asjad on.) Kui Teie Hummulit arvate... (O. Gustavson'i, stp vahelhüüe.) Hummulis, seal on reservmaa. Aga härra Gustavson ei rääkinud maareservidest, vaid põllutöökoolidest, mis töötavad. Need on kaks iseasja. Minu arvates maareservid ei tähenda, et sellesse punkti just kool tuleb asutada, võib-olla katsejaam või vastav teine asutus, mille järele asutamise korral tarvidus on.

Võin ainult kahetsusega öelda, et meie maareservid, mis meil olemas, on väikese-

maks kujunenud, kui see meie oludes ehk soovitav.

Kui nüüd selle juures peatuda, mille pärast põllumajandusliku hariduse juhtimine Põllutöoministeeriumist meie oludes otstarbekohasem oleks vast, kui hariduseministeeriumist, siis oleks mul järgmist tähendada.

Põllumajanduslikku haridust ei anna meil üksinda koolid. Meil on laialdane agronoomiline personaal, kes selles sihis töötab. Peale selle on võrk katsejaamu. Sagedasti on need kolm küsimust ühte asutusse koondatud. Kui küsida, missugune neist tähtsam põllumajandusliku hariduse levitamise mõttes, kas agronoomiline nõu- anne, koolid või katseasjandus, siin on igakord raske täpset vastust anda.

Mulle paistab, kui üheltpoolt põllumajandusliku hariduse viiksime hariduseministeeriumi alla, siis tuleb tõeroolest küsida, kuhu need kursused, lühiajalised koolid, kui neid nii võiks nimetada, jäävad, kas Põllutöoministeeriumile? Katseasjandus, mis kooliga ühenduses, kas see jääb Põllutöoministeeriumi kätte? Paistab, et valitsemine sellega mitte odavamaks ja kergemaks ei lähe, vaid raskemaks. (O. Gustavson'i, stp vahelhüüe. — Pare- malt poolt: Uus agronoomiline büroo! — K. Tonkman, põl: Kuhu see agronoomiline büroo tuleb panna?) Paistab, et praegustes oludes ei ole see otstarbekohane, asja niiviisi korraldada. Oleks otstarbekohasem igatahes, kui põllutöökoolide alal püsima jääks senine seisukord. (A. Tupits, põl: Välisministeeriumi alla.)

M. Mihkelson (stp, fakt. märk.): Mõni päev tagasi sain kirja Vigalast, kus seletatakse, et Vigala põllutöökoolis olevat praegu 15 õpilast, kusjuures õpetajaid on seal 7. (Pare- malt poolt: Kus kohal?) Vigala põllutöökoolis, Vana-Vigala mõisas, Läänemaal. Nende hulgas olevat rida õpilasi, kes majanduslikkude raskuste tõttu ei saa osa võtta õppetööst kuigi püsivalt. Samuti võin tähendada, et Mõisamaa vanadekodu, seega hoolekandeaasutise, põllumajapidamine on üks eeskujulikumaid. (K. Päts, põl: Kus Teie nüüd selle üle otsustaja olete!) Ei, mitte mina, vaid seda ütlevad asjatundjad, Teie omad mehed.

O. Gustavson (stp): Ma tahtsin ainult 3 väikest märkust teha. Kõigepealt härra Põllutöoministrile, kes arvab, et ministeeriumile ei lähe korda need koolid, mis otsekohe ei allu Põllutöoministeeriumile, vaid maavalitsustele. Ma tuletan här-

ra ministrile meelde, et iga põllutöökooli personaal saab palka Põllutöoministeeriumilt ka siis, kui ta ei allu otse ministeeriumile, vaid maavalitsusele. Nii et ka neid koole võime lugeda alluvateks Põllutöoministeeriumile.

Edasi. Mis puutub koolidesse, kus õpilasi 12 ja õpetajaid 7, siis ma tõin selle tõsiasja ühes ajalehes ilmunud teate põhjal. Ja seal oli jutt Polli põllutöökoolist, kus 12 õpilase peale on 7 õpetajat. Samuti olla karjamajapidamise koolis Saaremaal 12 õpilast ja 5 õpetajat.

Edasi leiab härra Põllutöominister, et olevat hirmus raske rakendada põllutöökoolide õpetajaid tööle, kui koolid lähevad hariduseministeeriumi alla. (Põllutöominister A. Kerem: Seda ma ei rääkinud.) Härra minister, sellest asjast on eelarvekomisjonis minu teada aastat 5—6 kõnelnud, kuidas põllutöökoolide õpetajaid rakendada tööle ka suvevaheajal. Selles asjas ei ole aga kuigi kaugele jõutud. Õpetajad teevad talvel oma töö ära, aga mis nad suvel teevad, sellest suurt ei teata.

Edasi, mis puutub katseasjandusse, siis arvan mina, et katseasjanduses midagi katki ei lähe. Põllutöökoolide õpetajad on vastava eriharidusega, ja ma arvan, et ka hariduseministeerium võib katseasjandust neis koolides väga hästi korraldada õpetajate kaudu. Üks on selge, et ühe ministeeriumi alla viimine tõesti annaks seda kokkuhoidu, millest nüüd väga palju armastatakse rääkida.

Aruandja A. Sõster (lõpusõna): Rkl. Hermann tõstis üles küsimuse, mille kohta haridusekomisjonis olid pikemad vaidlused, ja haridusekomisjoni enamus tuli siiski sellele seisukohale, et põllutöökoolid peaksid jääma Põllutöoministeeriumi alla. Härra Hermann seletas, et hariduseministeerium juba isegi korraldab kutseharidust. Aga meil segatakse ära, mis on kutseharidus ja mis üldharidus. Meil tahetakse täiendusekoole ette kujutada kutsekoolidena. See on aga ekslik arvamine. Täiendusekool ei ole kutsekool, seal ei oma ükski noor inimene kutset, vaid teda tutvustatakse esialgu kutsealaga, rohkem mitte midagi. Täiendusekoole on harilikult asutatud igasse kihelkonda üks. Kui kuskile on asutatud põllumajanduslik kutsekool, siis sinna avatakse ka hariduseministeeriumi poolt täiendusekool, mille programm on enamasti kopeeritud põllutöökoolide programmist. Aga kas suudetakse läbi viia, mis kavatsatud, see on teine küsimus. Rkl. Hermann luges ette, mida täienduse-

koolis kõik õpetatakse. Seal on väga suur põllumajanduslik programm. Seal räägitakse sigade ja kanade kasvatamisest; kas neil ka siga ja kana kooli juures? (K. Päts, põl: Sea asemel näidatakse kassi.) See on kurb asi, et hariduseministeeriumis niisuguseid praktilisi asju tahetakse täiesti raamatu järgi kätte õpetada. Sarnane kartus on üks põhjustest, mis pärast haridusekomisjoni asus seisukohale, et põllutöökoolid jäävad Põllutöoministeeriumi alla. Karteti, et hariduseministeerium hakkab õpetama praktilisi asju raamatute järgi, milleks on olemas palju näiteid. On põllumajanduslike gümnaasiume väga laialdase programmiga, aga meie teame, et nendega ei ole kedagi rahuldatud. Ma kuulsin läinud nädalal ühe keskkooli direktori arvamist põllumajanduslike gümnaasiumide kohta. Vaatasin kooli programmi, ja see pani mind otse imestama, kui suur ta on. Aga sellegipärast tõendab direktor, et kooli lõpetajad on põllumajanduses alles a b juures. Niisugune kartus oli ka haridusekomisjoni liikmeil, kui nad hääletasid selle poolt, et põllumajandusekoolid peavad jääma Põllutöoministeeriumi korraldusse. On kindel ja vastuvaidlemata, et põllumajandusekoolid on kallid, aga meie peame meeles pidama, et ühtki kutseharidust ei saa odavasti anda. Tahaksin küsida, kas on kellelgi teada, kuipalju maksavad meie täiendusekoolid? Arvan, nad ei ole palju odavamad kui põllutöökoolid.

Edasi on ette heidetud põllumajandusekoolidele, et nende majapidamised on halvas seisukorras. See on kindel, et aastate eest olid nende majapidamised halvas seisukorras, aga see oli sõja tagajärjel, kus kõik asjad väga halvas seisukorras kätte saadi. Kui aga hakkame majapidamisi praegu vaatlema, siis leiame, et põllumajandusekoolide juures on majapidamised mitmes kohas otse üllatavalt paranenud, kuna parandust pole palju märgata hariduseministeeriumi majapidamistes ja vaevalt võib loota, et seal niipea parandusi tuleb. (A. Tupits, põl: Põllutöoministeeriumis on korralagedust küllalt olnud.) Jah, on küll, aga siiski on paranemist näha.

Need olid kaalutlused ja põhjused, mis pärast haridusekomisjoni oma enamusega asus seisukohale, et põllumajandusekoolid peavad jääma Põllutöoministeeriumi alla. Seepärast vaidlen haridusekomisjoni nimel tehtud paranduse-ettepaneku vastu.

Juhataja: Asun rkl. Hermann'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletata k-

se.) Poolt on 33 häält, vastu 36 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. (Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Poolt on 33 häält, vastu 35 häält, erapooletuid 1, seega on ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) § 1 poolt on 32 häält, vastu 28 häält. (Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Poolt on 39 häält, vastu 31 häält, erapooletuid 4, seega on § 1 vastu võetud.

Vaheaeg kl. 19.25 min. — kl. 19.40 min.

Koosolekut juhatab teine abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohal sekretär **A. Schulbach**.

Riigivanem **O. Strandman** (korra kohta): Teen Vabariigi Valitsuse nimel ettepaneku,

katkestada praeguse päevakorrapunkti arutamine ja asuda läbirääkimistele rkl. härra Oina erakorralise teadaande puhul.

Valitsus ei saanud selles asjas enne sõna võtta seepärast, et valitsuse koosolek oli selleks ajaks kokku kutsutud.

Ettepanek võetakse vastu.

10. Läbirääkimised Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma erakorralise teadaande puhul Diskonto Panga pankrottijäämisega ühenduses olevate küsimuste kohta.

Majanduseminister **J. Zimmermann**: Rkl. Oina erakorralise teadaande peale maksujõuetuks tunnustatud Diskonto Panga asjus on mul vastata järgmist.

Riigikogu rahaasjanduse komisjonis, informeerides rahaasjanduse komisjoni meie majanduslikust olukorrast, tõin ma ette andmeid Diskonto Panga kohta Diskonto Panga bilansist 30. septembri 1930. a. peale. Bilanss on kirjutatud alla panga raamatupidaja ja ühe direktori poolt ja selles ei ole näidatud kahjusid. Ka esitati mulle Pikalaenu Panga juhtide poolt kirjalik ettekanne, millest selgub, et Pikalaenu Pangal ei ole karta kahjusid Diskonto Panka mahutatud summade pealt. Vahepeal on selgunud, et Diskonto Pank oma raskusi varjas, esitades bilansi, mis tõelikku olukorda ei näidanud. Panga olukorda selgitasid vannutatud hooldajad, kes aruande on esitanud Tallinna-Haapsalu rahukogule. Ka on prokuratuuri poolt alus-

tatud juurdlust pangas ettetulnud kuritarvituste kohta ning üks direktor ja kolm panga suuremat aktsionäri on vangistatud. Kui laiaulatuslikud olid panga kuritarvitused, on raske öelda. Majanduseministril ei ole õigust segada end kohtuvõimude tegevusse. Samuti ei saa midagi kindlat öelda selle kohta, missuguses ulatuses suudab täita pank oma kohustusi.

Mis puutub rkl. Oina poolt ülestõetud küsimusse, kuivõrt seisab oma kõrgusel Majanduseministeeriumi järelevalve krediidasutuste üle, siis vastan, et see järelevalve põhjeneb iganenud veneaegsel krediidiseadusel, mis ei anna õigust Majanduseministeeriumile toimetada pankade revideerimisi omal algatusel. Kahju on, et meie rahareformi juures jäeti korraldamata erapankade töötamise alused. Ka ei ole minu eelkäijad peale rahareformi toostamist erapankade korraldamise küsimust päevakorrale võtnud. Ministeeriumi üle võttes asusin selle korraldamisele ja käesoleval aastal seadsin ametisse kindlustuse- ja krediidasutuste inspektori ning loodan esitada lähemal ajal uue krediidiseaduse eelnõu, mille alusel saaks korraldatud erapankade järelevalve.

A. Oinas (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Majanduseministri seletust ära kuulates ei saa öelda, et ta oleks sisaldanud midagi uut või selgitanud kuigipalju neid küsimusi, milliseid on paljastanud Diskonto Panga pankrott. Ma pean tarvilikuks sõna võtta siinkohal sel põhjusel, et meie rühm ei pea õigeks, kui niisuguses tähtsas küsimuses, nagu ühe suurema rahaasutuse kokkuvarisemine, pealegi kui selle juures tulid ilmsiks asjaolud, mis on erakordsed, võiks olla Riigikogu vähem teadlik, kui iga ajalehelugeja.

Jutt on antud küsimustes riiklikust krediitasutusest, kes ostis Diskonto Pangalt välisvaluutat, milline osutus hiljem fiktiivseks.

Jutt on ka sellest, et teine riiklik rahaasutus viis oma summasid Diskonto Panka hoiule 25 miljoni sendi ulatuses. Jutt on ka sellest, et meie erakrediitasutuste kontroll, mis teotseb Majanduseministeeriumi juures, oleks pidanud olema valvsam, kui ta oli. Nii meie edasi ei saa, kui krediitasutuste kontroll ei näe seda, mida peaks nägema ja mille jaoks ta ametisse seatud.

Härra Majanduseminister seletas, et krediitasutuste kontrollil tuleb teotseda iganenud Vene seaduse põhjal. See on õige. Seadus, mis annab ses suhtes teatavad õigused Majanduseministeeriumile, on

sõna tõsisel mõttes iganenud. Kuid sellest tuleb teha järeldus, et seadust on tarvis kiires korras parandada.

Härra Majanduseminister pidas tarvilikuks anda müksu oma eelkäijatele, kes teotsenud varemalt Majanduseministeeriumis. Mina isiklikult ei saa seda müksu enda kohta õigeks võtta. Ma pean tarvilikuks härra Majanduseministrile meelde tuletada tõsiasi, et see krediitseaduse eelnõu, millest rääkis härra Majanduseminister, on päevavalgele tulnud sel teel, et mina isiklikult palusin oma Majanduseministriks olemise ajal härra Kõstner'it kiires korras see seaduseelnõu välja töötada. Seega on praeguse Majanduseministri eelkäijad erakrediitasutuste kontrollimise küsimuse tõstnud päevakorradele, ja ei saa neile ette heita, et nemad, neist mitte olevatel asjaoludel, oma tööd ei saanud lõpule viia.

See on ju tervitatav nähe, et Majanduseminister erakrediitasutuste kontrolli küsimuse lahendamise tarvilikuks peab ja on lubanud vastava seaduseelnõu Riigikogule esitada. Kuid minu arvamise järgi ei oleks tarvis oodata seda, et kogu krediitseadus Riigikogule esitataks uuel kujul, vaid kuna meil on tegemist ühe küllalt tähtsa ja kiiret lahendamist nõudva küsimusega, peaksin mina isiklikult vajalikuks, et eri seadusenovelliga lahendatakse erakrediitasutuste kontrolliküsimus, ilma et tarvis oleks ära oodata suurt ja keerulist krediitseadust, milline on praegu alles pankade nõukogus läbivaatamisel. Kuna see Riigikogusse jõuab, on suur küsimus, ja ka Riigikogus ei lähe ta arvatavasti nii kergesti läbi, et meie võiksimme praegu käed rüpes istuma jäädes ootama jääda seda seadust, ilma et meil tarvitseks kiires korras teha midagi selleks, et seda umbrohtu, milline hiljuti avalikuks tuli ühes suuremas krediitasutuses, välja kiskuda Majanduseministeeriumi aparadi kaudu ka mujal, kus ta võiks sigineda. Ma ei taha öelda, et ta on igalpool, kuid meie peame olema valvel, et olukord, mis tuli avalikuks Diskonto Pangas, mujal aset ei leiaks.

Juba teadmine, et Riigikogu võtab ses suhtes tarvitusele kiired sammud, mõjuks rahustavalt ja hästi, et kodanikud võiksid edaspidi rahulikumalt anda oma hoiusummasid erakrediitasutustesse, milliste suhtes on võimalik Majanduseministeeriumil otstarbekohast kontrolli maksa panna.

Mis puutub küsimusse, kas on kohane Riigikogus sellast küsimust, nagu seda on Diskonto Panga krahh, üksikasjalikult aru-

tada, siis on meie rühma arvamine, et see on Riigikogu kohus. Oleme tundide kaua arutanud hulga vähem tähtsaid küsimusi. Siin on aga tegemist suure ulatuse ja tähtsusega küsimusega, asjaoludega, kus riigi kahju võib ulatuda — ma ei taha hea ega halb prohvet olla — asjatundjate arvamise järgi halval juhtumusel kuni miljon kroonini. See ei ole meie väikeste võimete juures tähtsusetu summa, vaid on võrdlemisi suur summa. Sellaseid aadrilaskmisi ei kannata meie riik välja kaua. Igatahes ei tohi sellased aadrilaskmised korduda.

Kuna Riigikogu pleenumis on raske üksikasjalikult kõiki Diskonto Panga küsimusi käsitada, sel põhjusel meie rühm teeb ettepaneku, et asutatakse Riigikogu poolt erikomisjon, kus võiks arutada kõiki neid küsimusi, mis Diskonto Panga pankrotiga ühenduses, ja seda, missugused võimalused on Majanduseministeeriumi kontrollil. Selle erikomisjoni jagajaks tuleks valida 15, põhjusel, et komisjon ei tarvitse olla suur, mis antud juhusel ei ole tingimata tarvilik, sest siin on tegemist uurimisega.

Mis puutub veel härra Majanduseministri märkuse, nagu õnnetu veneaegse puuduliku seaduse tõttu ei olnud Majanduseministeeriumi vastaval kontrollasutusel võimalik selgust saada Diskonto Panga halbade asjade üle, siis olen mina teisel arvamisel. Antud juhul ei olnud Majanduseministeeriumi krediitiasjade inspektoril võimata tutvuneda Diskonto Panga asjadega üksi Diskonto Panga bilansside järgi, millised bilansid, nagu Majanduseminister tähendas, ebaõiged olid, vaid meie teame, et Majanduseministeeriumi krediitiasjade inspektor istub Pikalaenu Panga nõukogus, millise panga nõukogu võib sügavale tungida üksiku erakrediitasutuse asjaajamisse.

Pikalaenu Pank annab krediite erakrediitasutustele sel kombel, et ta oma hoiusummad erakrediitasutustesse paigutab. Põhikiri ei näe küll ette, et Pikalaenu Pank krediteeriks erakrediitasutusi, kuid see krediteerimine sünnib faktiliselt sel kombel, et Pikalaenu Pank oma hoiusummad paigutab ühte või teise krediitasutusse. Kuid igakord, kui Pikalaenu Pank seda teeb, peaks pank selgitama, kas tema summad lähevad õigesse kohta või mitte. Ma loodan, et seda on tehtud. Kui seda on tehtud, siis oleks olnud võimalik Majanduseministeeriumi krediitiasjade inspektoril üksikasjalikult põhjalikumate andmetega tutvuneda Diskonto Panga seisukorraga ja sellest teha tarvilikud järeldused. On ju lubamatu, et ühe krediitasutuse põhikapi-

tal, tema alusvara, üldse paigal ei ole ja et selle aset täidavad vekslid.

On ju ometi lubamatu see, et krediit-asutusel, mis pikemat aega teotses, isegi aktsiaid tarvilikult ei olnud välja lastud, vaid nende aset täitsid ajutised tunnistused.

Ma ei hakka üksikasjalikult küsimusse süvenema. Loodan, et Riigikogu vastu võtab meie rühma ettepaneku, moodustada ankeetkomisjon, et juba selles komisjonis võimalik oleks üksikasjadesse süveneda.

Võiksin veel terve rea küsimusi Diskonto Panga pankrotiasjas siin üles seada, kuid ma arvan, et vististi ei ole loota, et minu teistele küsimistele härra Majanduseminister annaks siinkohal seletusi, selleks ei ole väljavaadet. Nähtavasti saadakse valitsuse poolt seisukorrast nii aru, et parlamendil ei tarvitse lähemaid üksikasju teada saada. Nagu tähendasin, oleme meie teisel seisukohal. Meil on üldse halbuseks olnud, et parlament on liiga vähe teadlik olnud rahanduseküsimustes. Tuletame meelde raskusi, mis olid omal ajal, kui Riigikogus taheti katet tõsta Eesti Panga ebaõigelt tegevuselt, kuipalju jõudu tuli kulutada selleks, et saada elementaarsemaidki andmeid selle kohta, mis Eesti Pangas sündis. Kuid omaaegne Eesti Panga asjade tuulutamine andis ometi tõuke selleks, et Eesti Panga tegevus ümber korraldati. Loodan ka antud juhusel, et need rääkimised, milliseid meie pidasime tarvilikuks algatada Diskonto Panga asjus, saaksid tõukeks selleks, et ka erakrediit-asutuste suhtes parem kord maksma panakse, et see umbrohi, mis tuli avalikuks Diskonto Pangas, kuskil enam selles ulatuses õitseda ei saaks. (J. Holberg, põl: Eks see umbrohi Teie valitsuse ajal ka kasvas.) See ei puutu asjasse.

Meie rühma poolt esitatav üleminekuvormel on järgmine:

„Riigikogu, ära kuulates läbirääkimisi Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma erakorralise teadaande puhul Diskonto Panga pankroti asjas, otsustab valida erikomisjoni, kelle ülesandeks oleks selgitada: 1) Diskonto Panga ja riiklikude pankade vahetada, 2) Majanduseministeeriumi poolt teostatava krediit-asutuste kontrollimise korda ja võimalusi.“

Erikomisjoni jagajaks võtta 15.

Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n: Lugupeetud rkl. Oinas süüdistab krediit-asutuste inspektorit selles, et ta ei ole Dis-

konto Panga seisukorda õieti hinnanud. Ekslik on arvata, et krediit-asutuste inspektoril nõukogus teistsugused funktsioonid oleksid, kui teistel nõukogu liikmetel. Tema oli niisama nõukogu liige kui teisedki ja oli õieti kõige noorem, sest ta valiti alles tänavu kevadel. Aga seal on ka teisi nõukogu liikmeid ja neid on seal palju rohkem, ja ma usun, et teistel oli sama õigus ja võimalus seda bilanssi nõuda, bilanssi lugeda ja analüüsida, nad pidid seda tegema, ja nad olid kohustatud seda tegema, sest kui nad nõukogu liikmeteks valiti, võtsid nad selle kohustuse enese peale, nii et nad sama süüdlased on kui tema. Kuid ma arvan, et olud olid nähtavasti niisugused, et nad seda teha ei saanud, sest siin oli petnisega, võltsimisega tegemist, ja niisugused asjad kahjuks on juhtunud.

Aga mina ei eita sugugi seda, et seda asja Riigikoguga üheskoos läbi arutada, ja mina heameelega aitaksin selgitamisele kaasa. Ja panga asju peaks muidugi uurima ja vaatama, ja selleks oleks väikesem komisjon kergem.

Mis puutub teise osasse, et selgitada Majanduseministeeriumi krediit-asutuste järelevalvet, siis ma arvan, et selle seadusega esinen lähemal ajal ja Riigikogul on võimalus siis oma arvamisi avaldada. Ja arvan, et selleks ei ole tarvis kinnist komisjoni, vaid seda võime ka avalikul koosolekul arutada. Arvan, et teine osa resolutsioonist liigne on ja Vabariigi Valitsuse nimel võin öelda, et esimene osa on vastuvõetav, teine osa resolutsioonist valitsusele vastuvõetav ei ole. (K. A s t, stp: Lahus hääletada!) Jah, palun lahus hääletada.

J. V i l m s (väljasp. rhm.): Lugupeetud Riigikogu liikmed. Mina võtsin sõna seepärast, et juhtida seda tähelepanu, mis seltskonnas on tekkinud Diskonto Panga krahhi puhul, ka Riigikogu teadvusse. Diskonto Panga krahhi küsimus ei ole üksik nähe meie majanduseelus, vaid on üks lüli krahhide ja korrupsioonide ahelas, mida Eesti Vabariigi ajal oleme võinud tundma õppida. (M. M a r t n a, stp: Väga õige.) Seepärast, nagu öeldud, ei ole loomulik, kui Riigikogu teotseb väikeste küsimustega, arutab paragrahve ja läheb mööda põhjanevatest küsimustest, mis meie majanduseelu aluseks sel ajal, kui maal valitsevad raskused, kus maarahvas ei tea, mis rahaliste raskuste pärast teha, kui töösturid kannatavad raske kitsikuse all, kui riigikassa ei suuda summasid parajal hulgal

sisse kasseerida, kui eelarvetega välja ei tulda, — sel ajal antakse meil majandusele poolt üks järjekorraline panga krahh. See on hulga aja tagant jälle üks suurem korruptsiooni nähtus, mida meie tahaksime ankeetkomisjoni kaudu uurida, et lõpule jõuda põhjustega ja leida teid, kuidas neid nähtusi edaspidi ära hoida.

Tuleb küsida, mis on põhjused ja kus nad peituvad? Kas see on meie noorus meie iseseisvuse mõttes? Nähtavasti mitte, sest neid krahhe on välismaal — Ameerikas ja Euroopas — õige suuri olnud, ja seepärast ei saa meie erilise noorusega süüdistada, ja nagu ei mõistaks meie oma majanduseelu tarvilikult juhtida. Kuid põhjus on kuskil peitumas ja tuleb leida. Ma tuletan meelde ühe välismaalase ütlust, et võib-olla teie võidate sõja ja stabiliseerite end poliitiliselt, aga kuidas on lugu teie majanduse iseseisvuse eluga? Nähtavasti see välismaalane suutis terava pilguga ette näha meie arenemiskäiku eriti majanduse alal. Meie noorus, arvestades seda, et välismaal ka sarnaseid nähtusi ette tuleb nagu meil, ei ole süüdi, et need krahhid tulevad, sest meie noorus peab olema see, kes edasi püüab, kes seda püüab ära hoida. On kõneldud aktustel ja mujal, et tuleb ennast ohverdades võidelda, rahvast teenida ja katsuda meie rahva elu paremuse poole edasi viia. Põhjused peavad olema mujal, ja kui vaatajused, milles need seisavad, siis katsuksime näha, milles esinevad meil korruptsiooni nähtused. Meie oleme näinud oma Eesti iseseisvuse ajal lõpmatuid kuritarvitusi, palju protsesse, kus üks või teine mõne ministeeriumi või majandusealal on jällegi kohtu ette viidud ja süüdi mõistetud. Teame väga hästi tollipanamaid ja Harju Panga lugu, samuti ka altkäemaksu võtmise raudteel ja sadamas. Pean lugupeetud Riigikogu liikmetele teatama, et näiteks Tallinna linna omavalitsuse kõrgemad ametnikud on minule mitme inimese juuresolekul tõendanud, et raudteeliinil Tallinna tulevad materjalid mitte nii kergesti ilma määrimata väljalaadimise kohale ei jõua, ja hulk aega läheb, kui seda seaduslikus korras peaks tegema.

Juhataja: Rkl. Vilms, ma leian, et Teie viimane väljendus, kus Teie meie raudteeametnikkude kohta tarvitate ebasüüdsat tooni, ei ole mitte kohane ja teen Teile märkuse.

J. Vilms (väljasp. rhm.): Võib-olla ei ole see sünnis, kuid lugesin oma kohuseks

edasi anda seda ka siis, kui märkuse ära olen teeninud.

Niisamuti on teada ka see suur eluviis, mis ilmsiks tuleb üksikute kõrgemate ametnikkude juures, kus ei saa kindlaks teha, kus kohal need allikad on, millega inimene elab ja kulutab. Palk on väike, aga ülekulutused suured, mis seltskonnale on tähelepandav, mis põhjustab igasuguseid kuuldusi. Meie kohus oleks niisuguste asjade pealt kahtlused ära võtta.

Edasi teame meie, et võlgade mahakirjutused, millest niipalju on kõneldud, kestavad edasi. Kui üles loeme vabariigi kestvuseajast saadik inimesed, kes on riigile külge teinud, siis oleks terve rida nimesid, mis on harilikult välismaalaste nimed, nagu võikuningas Schultze, pankrotikangelane Holzmänn, Hoff, Tsitsikov, Semeljev, Ovtsharov, Madis Jaakson... (K. A st, stp: Kas see on ka välismaalane?!) ja rida teisi isikuid. (K. A st: stp: Aga ikka omameeste sokutusel!) Tõesti ei ole ülearu, kui meie peame tunnustama kolmanda võimu olemasolu, kes kujutab endast suuremaid rahakuningaid, ärimehi, kellele meie omamehed kaasa aitavad. Selle kohta lubatagu mulle teha väikesed väljavõtted koalitsiooni ajalehest. On kõneldud üksikuist aferistidest, kes riigile suuri summasid kaela on teinud, ja öeldakse koalitsiooni ajalehes nimelt järgmist: „Ja mis kõige imelikum, nende sõprade hulka kuulusid ka mitmed meie silmapaistvamad poliitilised tegelased, endised ministrid ja muud poliitilised tuusad. Nende kaudu mehel vabanes tee ametiasutustesse ja krediitide kraani juurde.“ Edasi: „Paljude meie avalikkude tegelaste kõlbline tasapind on veel niivõrt kõikuv, et nad heameelega ennast igasuguste kahtlaste aferistide teenistusse annavad, kes siin oma soodu nende nimekaarti kasutades ennast igale poole sisse poetavad, et lõigata sealt, kuhu nad külvanud ei ole. Oli aeg, kus neid tüüpe nähti igapäev ministeeriumide ukse liigutamas ja ministrite ooteruumis ümber piilumas.“ Edasi: „Välismaalaste hulgas, kel Eestis üht või teist kestvamalt toimetada, valitseb kaunis põhjendatud arvamine, et raha eest on võimalik Eestis kõike saada ja kõike teha. Et see nüüd igalpool ja igal alal tõesti nii oleks, seda on raske uskuda, kuid koguni meie oma inimesed ei taha sagedasti loobuda veendumusest, et igalpool, kus mingisugused ainelised huvid mängus, igas majandusepoliitilises aktsioonis on tähtsamat osa mängimas vaid raha ja altkäemaks.“

Kui teie vast küsite, mis leht see on,

kas mitte mõni uulitsaleht, siis võin rahulikult öelda, et see on „Päevaleht“, kes on kodanliku ja majandusliku ilma täielik tundja, ja teda peaksime uskuma. Meil ei vaadata tagasihoidlikult, üleolevalt ja põlgavalt nende inimeste peale, kes on saanud miljonilisi mahakirjutamisi, või isegi kohtu poolt karistatud, vaid kui nad rikkad on ja hästi rietatud, suudavad üht ja teist rikkuse poolest pakkuda, siis on aukartus nende vastu väga suur, ja nad vaatavad ise põlglikult vaeste, kuid ausate peale.

On haigused, nagu näiteks tiisikus ja vähk, mis inimesi vaevavad, need on kurjad haigused, mis keha hävitavad ja parandamatuteks haigusteks loetakse. Kuid, lugupeetud kuulajad, korruptsioonihaigus on palju tõsisem haigus, see hävitab meie närvikava, see hävitab meie majanduseelu alused. See ähvardab Eesti rahvast. Usun, Eesti rahvas ei sure rahva vähese arvu pärast, sest rahval tuleb kord aeg, kus ta võidab elujõu vähese tempo ja hakkab aegade jooksul signema. Ta ei sure ka seepärast, et ta ei jõua oma võlgu maksta, ehk ei saa oma sissetulekuid korraldada, aga kui ta sureb, usun ma, siis sureb ta korruptsiooni- ja spekulatsiooni-haigusse! (K. Einbund, põl: Kui suured perekonnad on arstidel?) Ega need vähemad ei ole kui spekulandidel.

Üks vana pangadirektor, väga auväärt ja usalduseväärne inimene ütles mõne päeva eest mulle, et ta ei tea, kas ta elab hulumajas või mitte. (Vahelhüüe: Kus kohal?) Ei ole tähtis, kus kohal. Tema arvates valitseb meil niisugune korralagedus ja niisugused viisid ja mõtted, millest tema oma ausa mõtlemisviisiga aru ei saa. Tuleb öelda, et midagi on mäda Eestis, nii nagu oli midagi mäda kord Taanis.

Mida riik korruptsiooni vastu tegema peaks? Kui praeguse valitsuse koalitsioon loodi, siis oli üks valitsuse koalitsiooni alus, mis härra Strandman koalitsiooni loomisel esitas: „Peab kindlasti maksma jääma ja kus see nõnda ei peaks olema, maksma pandama põhimõtte, et riigi võimu, riigi ressursse ja riigikassast palka saavaid inimesi ei saa ülemus ega poliitilised rühmad kasutada ega käsutada ei üksikute erakondade ega üksikute kildkondade huvides.“

Kuid kas teod käivad selle põhimõtte järgi, nagu koalitsiooni loomisel neid esitati? Meie näeme, et need teod ei ole energilised. Kõigepealt, kui meie valitsus oli moodustatud, siis hakati Riigikontrolõri valima ja seal tehti põhimõtte, et see ei

tohi olla opositsioonist. Ma ei taha inimesi süüdistada, vaid ütlen, et see teguviis ei ole õige. Seejuures võivad inimesed õiglasemad olla, kuid sõbrad ikka nii kõvasti varba peale ei astu, (Keskel: Tal on suured saapad. — L. Johnson, stp: Ja pehmed.) kui vastased. See ei ole õige tulemus sellest põhimõttest, mis vastu võeti.

Edasi tuletame meelde, kuidas härra Riigivanem välislaenude äratarvitamisest rääkis, et meie ei ole osanud ümber käia sellega ja oleme ebakohaselt tarvitanud seda ja osalt midugi ka korstnasse kirjutanud. (A. Jõeäär, stp: Kõige suurem korruptsioon on alles ees.) See on ka teada: Narva kose asjus, kus telefoni-liini, metsaraiumise, elektriliini, Kreenholmi vabrikute veekanali puhastamise suhtes oli Riigivanem sunnitud ütleva, et siin ei olla nii tehtud, nagu oleks pidanud tege-ma. Laenuke andmine Eesti Pangast Pikalaenu Panka, nagu ajalehed teatavad, ei käi nii, nagu see käima peaks.

Juhataja: Kõneleja, ma peatan Teid, meil on Diskonto Panga pankrotti-jäämisega ühenduses olevate küsimuste kohta läbirääkimised. Teie kõne ei käi selle kohta.

J. Vilms (väljasp. rhm.): Diskonto Panga kraahi põhjuste uurimiseks on tarvis luua ankeetkomisjon. Komisjoni loomise juures peab tähelepanu pöörama sellele, et selle komisjoni alused saaksid võetud tervetena ja kindlatena, et rahval ei oleks põhjust kahtlema hakata selles, kuidas asju uuritakse. Seepärast usun ma, et kui räägime Diskonto Panga küsimusest, siis ei saa meie nimetamata jätta kuritarvituste küsimust. Meil on tarvis anda direktiive, kuidas asja uurida ja millele tähelepanu juhtida. Seepärast ei oleks ilmaegne, kui juhiks tähelepanu sellele, kuidas Riigikogu liikmed ja Riigikogu ise end üleval peab võitluses majanduslikkude raskustega ja majanduslikkude küsimustega, ning kuidas katsub neid korraldada. Riigikogu liikmed-advokaadid on väga sagedasti ajanud nõudmisi riigi vastu. Sellest on ka ajalehtedes kirjutatud. Riigikogu liikmed on sagedasti igasuguste majandusenõukogude esindustes ja saavad tihti raha riigi poolt. Samuti on Riigikogu liikmed tihti Riigikogu komisjonides kaitsnud neid asutusi, kus nad ise teenistuses on. See ei ole loomulik! Et Riigikogu liikmed on maatulundusekapitali nõukogus ja mitmesugustes komisjonides ametis, see iga-

tahes õige kord ei ole ja see annab põhjust igasugusteks kahtlustusteks. Kui tahame Diskonto Panga protsessi asjus õieti toimida, siis peame meelde tuletama Raimond Poincaré sõnu, mis ta ütles 19. detsembril 1928. aastal: „Kui üks poliitiline inimene tarvitab oma mandaati, et saada administratiivset ülesannet, või saada aruannete komissariis või palgalisse nõukokku, siis ütlen ma, et ta teotseb vastupidiselt oma parlamentlikule kohusele. Kuid ma ütlen veel, et ta kompromiteerib oma mandaati, parlamendi au, reputatsiooni ja lugupidamist. Ma ütlen lõpuks, et kõigi kui ka ta oma huvides on vaja, et ta tuleks oma valijate ette ja ütleks: „Vaadake, nende ja nende perekondlikkude või nende mõjuvate põhjuste pärast ma võtsin vastu selle või selle koha. Ma palun teid otsustada, kas tegin hästi või halvasti?“ Ma arvan, et need, kes ei julge end anda valijate uue kohtu alla, on end ise hukka mõistnud!“

„Meie peame majandusepoliitikas mitte üksi seda korraldama, mis on, vaid meie peame seadma üles sihte, kuidas see olema peab,“ ütleb majanduseteadlane Schmöller. Meil on tõesti mingisugune hallitus, shvamm, lõõnud meie riigi seinasse, mis seal närib ja sööb ja hoonet hävitab. Meie peame siin hakkama kapitalremonti tegema, kui meie ei taha hävitada usaldust oma riigi vastu. Meie peame seda meeolelu, mis Diskonto Panga suhtes valitseb, lahutama, et kodanikkude usk jälle tagasi tuleks, et nad oma raha jälle võivad igasse pankas panna teadmise, et nad ta jälle korralikult tagasi saavad, ja et tõesti krediidasutuste juhtimine on õigetes kätes ja õigetel alustel. See pärast on meie kohus. tähelepanu sellele juhtida, et saaks ometi kord võetud käsile mingisugune kas seadus või korraldus või määrus, mis kõrvaldaks meie ametiasutustest, olgu see siis Diskonto Pangas või riigi pankades või teiste asutuste juures, mis meie võimkonda kuuluvad, need nähtused, et ametnikud arusaamata rikkuses elavad, mida nende palk ei võimalda. Niisama tuleks Riigikogu liikmete majanduslike suhete avaldamine avalikkuse ette võtta ja nende lõpetamine tarvilikul korral läbi viia. Iga-aastased võlgade mahakirjutamised riigi rahade arvelt tuleksid kaotada, ehk kui seda tehakse, siis tuleksid teatavaks teha erinimekirjade kaudu nende nimed, et meie teaksime kes on õiged ja ausad ärimehed, keda võib usaldada, kellele võib shireerida, j. n. e. See pärast tuleb pooldada ankeetkomisjoni

valimist, tulevad anda komisjonile kõik volitused ja tuleb nõuda, et komisjon suudaks ja katsuks tungida kõigisse peensusesse, mis tekitavad korrupsiooni, ja katsuks anda näpunäiteid, kuidas sellest üle saab.

Napoleon ütles, et saatus seisab poliitikas. Praegu ei ole see nii, vaid peame ütleva Valter Rathenau'i sõnade järgi, et majandus on meie saatus, sest majandus peab meil seisma ilma korrupsioonita! (K. Päts, põl: Napoleon nr. 10.) Mõni mees on Napoleon I korrupsiooni alal!

K. Ast (stp): Härra Majanduseminister on teinud kahtlemata väga targasti, et vähemalt ei vaidle meie resolutsiooni esimese poole vastu. Tähendab, härra Majanduseminister peab omalt poolt võimalikuks ankeetkomisjoni moodustamise. See on härra Majanduseminister ära võtnud suure teravuse selle küsimuse küljest, mis muidu oleks võinud tekkida. Kui Vabariigi Valitsus oleks komisjoni moodustamise vastu, siis meie rühm oleks sunnitud selles küsimuses sisuliselt sõna võtma. Meie oleme praegu kindlas usus, et erikomisjon siiski valitakse ja selle komisjoni töötulemused omalajal Riigikogule teatavaks tehakse. Seejuures ei saa aga meelest lasta, et Riigikogu poolt valitav komisjon küsimusi kaaluks nende asjalikkuse küljest ja ka selles mõttes, kui võrd on asjaajamine neis pankades, mis pankrotti läinud Diskonto Pangaga ühenduses seisnud, korralik olnud ja kui võrd riik on kahju kannatanud. Seda loodetavasti valitav komisjon teeb. Aga sellega ei ole veel terve küsimus lahendatud. Komisjoni töö peaks andma veel suuremaid tagajärgi, nii et meil korda läheks vähemalt tuleviku jaoks paremaid korraldusi luua, kus sääraseid seaduserikkumised võimatuks osutuvad, nagu see praegu Diskonto Panga asjaajamise juures ilmsiks tulnud.

Peale selle külje on küsimusel veel teine külg. Tollele teisele küljele on muu seas juhtinud tähelepanu minu eelkõneleja rkl. Vilms. See teise külje küsimus peaks kahtlemata avaliku arvamise ees käsitamist leidma ja nimelt sel teel, et avalik arvamine kõiges teadlikuks tehakse ja et avalik arvamine korrupsiivsed nähted hukka mõistab. Ainult sel eeldusel on võimalik õhkkonda tervendada. Käesoleval korral näeme, et talituseviis, mis Diskonto Panga asjaajamises ilmsiks tulnud, tunnustust annab suurest korrupsioonist, mis meil valitseb ja mis oma juurtega erakondade ellugi on hakanud tungima, ongi juba tunginud. Meil on tekkinud liik politikatege-

lasi, kelle tõeline eksistents tänapäev näib seisvat selles, et oma nimega kaubelda, nimega, millel autoriteet meie maa ja rahva ees, katta igasuguseid häbitegusid. Meie tunneme suuri politikategelasi, kellel vana hea nimi oli, aga kes tänapäev teotsevad niisugusel kujul, et nad oma hea nime hävitavad ja üldsusele kahju teevad. Ma arvan, neid nähteid peab kinni naelutama avalikkuse ees. Ja kui Diskonto Panga puhul kuulsime kõneldavat ühest direktorist, kes ühtlasi Pikalaenu Panga nõukogu liikmeks olnud, siis härra Majanduseminister ütles, et Pikalaenu Pangal on hulk nõukogu liikmeid ja et kõigil neil on ühed õigused, ühesugused kohustused. See on ainult vormiliselt nii. Iga panga nõukogu liikmed on kohustatud hoolitsema oma panga huvide eest. Ka Pikalaenu Panga nõukogul ja direktoritel oli esmajärguliseks ülesandeks läbikäimises Diskonto Pangaga selle eest hoolitseda, et Pikalaenu Pank ise ei kannataks. Rõõmustaval viisil kuulemegi, et see on nõnda sündinud, et Pikalaenu Pank ei kannata kahju Diskonto Panga pankroti tõttu. See oli Pikalaenu Panga direktorite ja nõukogu ülesanne, kordan veel, hoolitseda, et pank kahju ei kannataks.

Valitsuse ülesanne on aga palju suurem, kui ühe üksiku panga või tema nõukogu või juhatuse ülesanne. Kui Vabariigi Valitsusel oli oma inspektor, kelle kaudu ta võis kontrollida Pikalaenu Panga läbikäimist Diskonto Pangaga, siis oleks olnud valitsus kohustatud ka selle eest hoolt kandma, et tema ennast paremini oleks lasknud informeerida Diskonto Panga seisukorra üle, nii et ka teised riiklikud ja kogukondlikud asutused ja pangad kahju ei oleks kannatanud, sest jutt ei ole ainult Pikalaenu Pangast, kes õnneks on välja tulnud kahjudeta, vaid jutt on ka Eesti Pangast, riiklikust pangast, ja selles asjas kuulsime alles täna Riigikogu kõnetoolilt, et asjas pole midagi head. Panga kahju on suur, rkl. Oinas tõendas, et 1 miljon krooni. Kui Eesti Pank Diskonto Pangaga teatud vahetada oli astunud, siis pidi ta ometi nagu Pikalaenu Pankki võimalusi otsima lähemalt tutvuda Diskonto Panga tõelise seisukorraga, mitte selle võltsitud bilansi järgi, mida aastast-aastasse esitati, vaid faktilise olukorraga. Sellega oleks kahtlemata Diskonto Panga kokkuvarisemine varem järgnenud, kui ta nüüd sündis, aga vähemate kahjudega. Selle tõsiasja peame igatahes kinni naelutama ja selle tõsiasjaga tuleb loodetavasti Riigikogu ankeetkomisjonil tegemist teha.

Meie mäletame üht seletust Eesti Panga presidendi poolt, milles öeldi, et läbikäimises Diskonto Pangaga olevat Eesti Pank arvesse võtnud seda asjaolu, et Diskonto Panga eesotsas viimastel aegadel olevat seisnud väga usaldusevääriline isik. Vaadake, see on küll tähtis psühholoogiline moment, mis ju teatud hindamist väärrib, aga see ei vabanda veel kuidagiviisi Eesti Panga tegevuses neid halbu samme, mis tema läbikäimises Diskonto Pangaga ilmsiks on tulnud. Küll aga algatab see juhus ja see seletus Eesti Panga presidendi poolt meie meelde uuesti selle küsimuse, mille peale ma siin juba tähendasin, nimelt et meil on tekkinud inimesi, kes oma erakondlikku kuuluvust, oma suurt seltskondlikku ja riiklikku minevikku kurjasti kasutavad. Selleks, et niisugused nähted edaspidi ei saaks korduda, peaks tõesti meie avalik arvamine oma raskuse ja kaaluga välja astuma niiviisi, et need mehed, kes oma parteilist mõjuvõimu ja kuuluvust kasutades iseenda huvides riigile kahjusid sünnitavad, edaspidi seda tegevust jätkata ei saaks. Loodan, et edaspidised selgitused, mida komisjon Riigikogule võimaldab, ka selles osas aitavad küsimust lahendada niiviisi, et avalikul arvamisel rohkem ja kaaluvamaid võimalusi oleks korruptiivsete ringkondade ja isikute vastu välja astuda, kes ilmselt kipuvad Eesti elus mingit oma korruptiivset okupatsiooni teostama.

Juhataja: Rkl. Oina ettepaneku kohta on Majanduseministrilt korra kohta ettepanek, hääletada see kahes osas: eraldi punkt 1 ja punkt 2. Muidugi eraldi hääletamisele tuleks komisjoni suurus.

(Hääletatakse.) Rkl. Oina ettepaneku esimene osa kuni 2 punktini on vastu võetud.

(Hääletatakse.) Punkt 2 poolt on 28 häält, vastu 50 häält, seega on punkt 2 tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Ettepanek, võtta erikomisjoni jagajaks 15, on vastu võetud.

11. Diskonto Panga ja riiklikkude pankade vahetada selgitamise erikomisjoni valimine.

Juhataja: Kandidaatideks on ette pandud:

Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt A. Oinas, K. Ast; põllumeeste kogude Riigikogu rühma poolt A. Tupits, J. Soots; asunikkude, riigirentnikkude ja väike-

põllupidajate koonduse Riigikogu rühma poolt R. Kuris;
 tööerakonna Riigikogu rühma poolt M. Juhkam;
 rahvaerakonna Riigikogu rühma poolt J. Sihver.
 (Hääletatakse.) Tähendatud

kandidaadid on erikomisjoni valitud.

(Hüüded: Lõpetada!)

Kuulen ettepanekut,
 lõpetada koosolek.

(Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 20.52 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhatajad (allkirjad).

